

EASO praktiline juhend: välistamine

EASO praktiliste juhendite sari

Jaanuar 2017

***Europe Direct on teabeteenistus, mis aitab leida vastuseid
küsimustele Euroopa Liidu kohta.***

Tasuta infotelefon (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Teatud mobiilsideettevõtted ei võimalda helistada numbrikombinatsiooniga 00 800 algavatele numbritele või on need kõned tasulised.

Euroopa Liidu lisateave on internetis aadressil (<http://europa.eu>).

Print ISBN 978-92-9494-665-2 doi:10.2847/9563 BZ-06-16-228-ET-C
PDF ISBN 978-92-9494-642-3 doi:10.2847/277076 BZ-06-16-228-ET-N

© Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet, 2017

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet ega ükski tugiameti nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas väljaandes sisalduva teabe kasutamise eest.

EASO praktiline juhend: välistamine

EASO praktiliste juhendite sari

Jaauar 2017

Välistamist käsitleva praktilise juhendi sissejuhatus

Mis on praktilise juhendi eesmärk? EASO praktiline juhend välistamise kohta on praktiline vahend, mida ametnikud saavad kasutada igapäevatöös Euroopa Liidus ja mujal.

Praktilise juhendi eesmärk on aidata tuvastada ja uurida võimalikke välistamisjuhtumeid.

Juhend on koostatud vastavalt asjakohastele õigusnõuetele ja kajastab praktilist lähenemisviisi, muutes Euroopa ühise varjupaigasüsteemi nõuded igapäevatöö suunisteks.

Mida praktiline juhend hõlmab? Juhend keskendub **miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõikele 2, mis põhineb 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 1 punktil F, ja artiklile 17**. Need sätted reguleerivad välistamist juhul, kui taotleja ei vääri rahvusvahelist kaitset.

Juhend ei hõlma miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 1 kohast välistamist, mis põhineb 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 1 punktidel D ja E, st olukorda, kui taotleja on juba kaitstud ega vaja seetõttu pagulasseisundist tulenevat kaitset.

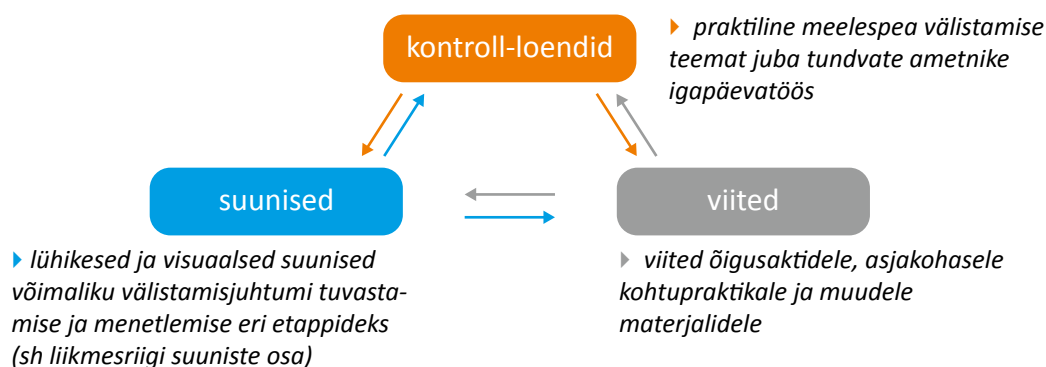
Enamik praktilises juhendis käsitletud mõisteid pärineb riiklikust või rahvusvahelisest kriminaalõigusest ja rahvusvahelisest humanitaarõigusest. Välistamine on siiski teistsuguse olemuse ja muude eesmärkidega varjupaigaõiguse põhimõtte ning selle suhtes kohaldatakse erikaalutlusi.

Kellele on praktiline juhend mõeldud? Juhend on mõeldud peamiselt taotlusi menetlevate riiklike ametiasutuste ametnikele. Selles viidatakse üldiselt „**ametnikele**“. Juhendi peamine sihtrühm on vestluste läbiviijad ja otsustajad, kuid see võib olla kasulik vahend ka taotlejatega esimesena kokku puutuvatele ametnikele ja kõikidele teistele, kes võivad välistamisjuhtumi tuvastamisel ja/või menetlemisel osaleda.

Praktiline juhend arvestab nende ametnike vajadusi, kes ei ole välistamisega varem kokku puutunud, ja selle väärtus seisneb eeskätt teadlikkuse suurendamises. Ühtlasi arvestab juhend aastatepikkuste kogemustega ametnike, sealhulgas spetsialiseerunud välistamisametnike vajadusi, kelle jaoks see võib olla praktiline meespea.

Kuidas praktilist juhendit kasutada? Praktiline juhend koosneb kolmest elemendist, mida saab olenevalt kasutaja vajadustest kasutada eraldi või omavahel seotult. Need suunavad kasutajat alates võimaliku välistamisjuhtumi tuvastamisest kuni kirjaliku otsuse tegemise ja võimalike järelmeetmete võtmiseni.

Praktilise juhendi elementide kasutamine:

Lisaks struktureeritud suuniste andmisele saab praktilist juhendit kasutada enesehindamise vahendina ja/või kvaliteedijärelevalves.

Kuidas praktiline juhend koostati? Juhendi koostasid EL+ riikide eksperdid EASO toe ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti väärtusliku panuse abil. Enne juhendi valmimist konsulteeriti selle üle kõikide EL+ riikidega.

Kuidas on praktiline juhend seotud EASO muude abivahenditega? EASO missioon on toetada liikmesriike muu hulgas ühtse koolituse, ühtse kvaliteedi ja ühtse päritoluriigi teabe kaudu. Nagu kõik EASO abivahendid, põhineb ka välistamise praktiline juhend Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ühistel nõuetel. Juhend tugineb samale raamistikule ja täiendab muid kättesaadavaid EASO vahendeid. Prioriteediks on juhendi koostööla nende vahenditega, eelkõige sellega tihedalt seotud EASO koolituskava mooduliga „Välistamine“. Juhendi koostamisel oli väärtuslikuks allikaks ka EASO õiguslik analüüs „[Välistamine: miinimumnõuete direktiivi \(2011/95/EL\) artiklid 12 ja 17](#)“.

Käesolev praktiline juhend töötati välja EASO kvaliteedimaatriksi protsessi käigus. Seda tuleks kasutada koos muude kättesaadavate praktiliste vahenditega, eriti [EASO praktilise juhendiga isikliku vestluse kohta](#) ja [EASO praktilise juhendiga tõendite hindamise kohta](#).

Kuidas on praktiline juhend seotud liikmesriikide õigusaktide ja tavadega? Juhend järgib ühistel nõuetel põhinevat paindlikku lähenemist, kuid võimaldab arvestada ka liikmesriikide õigusaktide, suuniste ja tavade erinevusi.

Iga liikmesriigi ametiasutus saab lisada praktilise juhendi vastavatesse osadesse oma õigusaktide ja suuniste teabe, andes seega oma ametnikele välistamise kohta kõik vajalikud suunised.

Sisukord

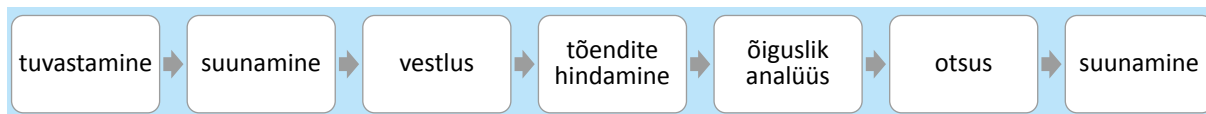
SUUNISED	7
1. Mis on välistamine?.....	8
2. Võimalike välistamisjuhtumite tuvastamine	10
3. Suunamine ja menetlustagatised	12
4. Välistamisvestlus.....	13
4.1. Ettevalmistus	13
4.2. Vestluse läbiviimine.....	16
5. Tõendite hindamine	19
6. Õiguslik analüüs	21
6.1. Välistavate tegude kvalifitseerimine	21
6.2. Isiklik vastutus	29
7. Välistamisega seotud otsuseelementide koostamine.....	36
8. Uurimisele või vastutusele võtmisele suunamine	37
KONTROLL-LOENDID	39
VIITED	47

EASO praktiline juhend: välistamine

SUUNISED

1. Mis on välistamine? [kontroll-loend]

Praktilises juhendis käsitletakse ainult miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 (põhineb 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 1 punktil F) ja artikli 17 kohast välistamist.

Allpool on esitatud põhisõnumid välistamise teema tutvustamiseks ametnikule.

□ Välistamisklauslite kohaldamine on kohustuslik [kontroll-loend]

Kui on mõjuv põhjus arvata, et taotleja on toime pannud välistamisklauslite alla kuuluvaid tegusid, on nende klauslite kohaldamine kohustuslik.

Välistamise kohaldamine on kohustuslik tegude korral, mis kuuluvad miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 (põhineb 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 1 punktil F) ja artikli 17 lõike 1 kohaldamisalasse. Välistamisklauslite kohustuslikkuse ainus erand on miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõikes 3 (täiendava kaitse välistamine muude kuritegude alusel, mis ei kvalifitseeru raskeks kuriteoks, kui on täidetud teatavad tingimused).

□ Välistamise eesmärk on kaitsta varjupaigainstitutsiooni puutumatust [kontroll-loend]

Välistamist kohaldatakse neile, kes kvalifitseeruksid muidu rahvusvahelise kaitse saamiseks põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju ohu tõttu. See kaitsemeede aitab tagada varjupaigainstitutsiooni puutumatust.

Välistamiseks on kaks peamist põhjust:

isikud, kes ei vääri rahvusvahelist kaitset	1. Teatavad teod on nii tõsised, et taotlejad, keda saab pidada nende eest vastutavaks, ei vääri rahvusvahelist kaitset.
isikud, kes väldivad raskete kuritegude eest vastutusele võtmist	2. Rahvusvahelise kaitse raamistik ei tohiks olla kaitsevorm, mis võimaldab kuritegusid toime pannud isikutel vältida vastutusele võtmist.

Võimalikke tõsiseid tagajärgi arvesse võttes tuleks välistamisklauslite kohaldamist alati kaaluda piiratult ja suure ettevaatusega.

□ Välistamise alused [kontroll-loend]

Välistamist kohaldatakse juhul, kui on **mõjuv põhjus arvata**, et taotleja oli isiklikult vastutav välistavate tegude eest (või – täiendava kaitse korral – ohuks liikmesriigi ühiskonnale või julgeolekule). See on õigustatud ainult juhul, kui esinevad järgmised välistamise alused.

Välistamise alused			
pagulasseisund	rahuvastased kuriteod, sõjakuriteod ja inimsusvastased kuriteodrasked mittepoliitilised kuriteod väljaspool varjupaigariiki enne pagulasena vastuvõtmistÜRO põhimõtete ja eesmärkidega vastuolus olevad teod	täiendav kaitse	rahuvastased kuriteod, sõjakuriteod ja inimsusvastased kuriteodrasked kuriteodÜRO põhimõtete ja eesmärkidega vastuolus olevad teodoht taotleja asukohaliikmesriigi ühiskonnale või julgeolekulemuud kuriteod (teatud asjaoludel)

Pagulasseisundi ja täiendava kaitse välistamise alused on sarnased ja tulenevad 1951. aasta Genfi konventsiooni artikli 1 punktist F, kuid need ei ole täpselt samad. Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõikest 1 on välja jäetud mõned raskete kuritegudega seotud nõuded (direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt b) ja sinna on lisatud täiendava kaitsega seotud täiendavad välistamise alused (direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt d ja artikli 17 lõige 3).

Lisasuunised välistavate tegude kvalifitseerimise ja isikliku vastutuse kindlakstegemise kohta on esitatud allpool eraldi jagudes.

Nimetatud õigusnormide täistekst on kättesaadav [siin](#).

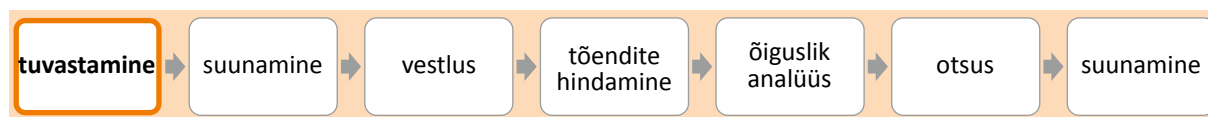
□ Välistamiskriteeriumide täitmise tõendamise kohustus lasub riigil [kontroll-loend]

Välistamiskriteeriumide täitmise tõendamise kohustus lasub riigil, kuid taotleja on kohustatud tegema koostööd kõikide tema taotluse puhul asjakohaste faktide ja asjaolude kindlakstegemisel. Kaitsvate asjaoludega seotud küsimused tõstatab tavaliselt taotleja. Ametnik on siiski kohustatud kõiki asjaolusid, sealhulgas kaitsvaid, täielikult uurima olenemata sellest, kas taotleja need sõnaselgelt esitab või mitte.

Kuigi välistamine tugineb mitmele kriminaalõiguse mõistele ja määratlusele, ei ole välistamise suhtes kohaldatav tõendatuse tase nii kõrge kui kriminaalvastutuse tuvastamisel kohaldatav „väljaspool põhjendatud kahtlust“. „Mõjuv põhjus arvata“ nõuab selgeid ja usaldusväärseid tõendeid.

Tõendite hindamise lisasuunised on allpool eraldi jaos.

2. Võimalike välistamisjuhtumite tuvastamine [kontroll-loend]

Võimaliku välistamisjuhtumi tuvastamine võib toimuda varjupaigamenetluse igas etapis. See võib toimuda varjupaigamenetluse algusetapis taotluses esitatud ja/või muu kättesaadava teabe põhjal. Mõnikord ei tuvastata võimalikke välistavaid tegusid enne isiklikku vestlust või isegi mitte pärast isikule rahvusvahelise kaitse andmist.

Välistamisjuhtumite võimalikult varaseks tuvastamiseks peaksid kõik varjupaigamenetluses osalejad olema teadlikud võimalikest tunnusmärkidest, eriti seoses kindlate päritoluriikidega.

Oluline on koguda isiku, tema tausta, varasema elu- ja töökoha, pereliikmete, sõjaväeteenistuse (kui asjakohane), poliitiliste sidemete, rühmakuuluvuse, reisimarsruutide ja muu asjakohase kohta võimalikult palju teavet. Konkreetse taotluse vastuvõtmise või välistamise seisukohalt asjakohased kaalutlused on sageli tihedalt seotud. Ametnik peaks olema avatud kõikidele võimalustele, kuid pöörama tähelepanu võimalikele välistamise tunnusmärkidele.

□ Kasutage kättesaadavaid tuvastamisvahendeid [kontroll-loend]

Võimalike tunnusmärkide kohta võib olla täiendavaid suuniseid, kui tegu on konkreetsete päritoluriikidega seotud välistamise ja/või riikliku julgeoleku küsimustega. Tunnusmärkide loetelud, milles on esile toodud kõige asjakohasemad võimalikud profiilid, ei ole küll ammendavad, ent võivad aidata ametnikel kindlaks teha, kas välistamise põhjalik uurimine on vajalik.

Selliseid dokumente võib kasutada koos käesoleva juhendiga.

Liikmesriigi tava

□ Arvestage kättesaadavat teavet [kontroll-loend]

Välistamisel asjakohased võimalikud teabeallikad on samad, mida arvestatakse taotluse vastuvõtmisel.

Mitteammendav loetelu võimalikest tõenditest, mis võivad sisaldada võimalikke tunnusmärke ja välistamisel asjakohast lisateavet:

- isiku- ja reisidokumendid;
- päritoluriigi teave;
- väljaandmistootlused, kohtuotsused, karistusregistri andmed ja vahistamismäärused;
- ametlike andmebaaside teave;
- taotleja avaldused (sh algses taotluses ja vestlustel);
- teiste isikute (pereliikmete, kolmandate isikute) avaldused;
- avalikud allikad ja sotsiaalmeedia (liikmesriigi tava kohaselt);
- jne.

Need võivad anda teavet võimalike välistamisaluste ja taotleja isikliku olukorra kohta ning aidata seega ametnikul vestluseks valmistuda.

Lisateave eri tõendite ja nende arvestamise kohta on [EASO praktilises juhendis tõendite hindamise kohta](#).

□ Võimalikud profiilid [kontroll-loend]

Ametnik peab olema välistamisest teadlik, ettevalmistunud ja tutvunud asjakohase päritoluriigi teabega ning kontrollinud toimikust põhiandmeid.

Siiski ei ole võimalik esitada ammendavat loetelu asjaoludest, mis võivad anda märku, et arvesse võib tulla välistamine.

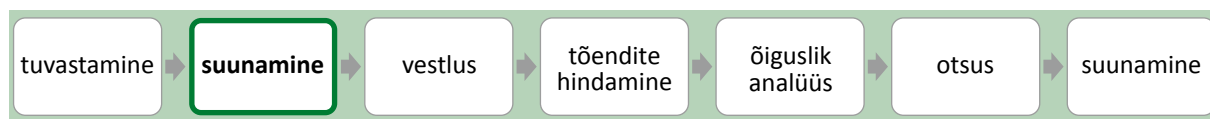
Järgmine profiilinäidete loetelu on **mitteammendav**.

Nende tunnusmärkide võimalik asjakohasus sõltub suuresti päritoluriigist:	
▶ sõdur ▶ mässuliste rühmitus ▶ relvarühmitus ▶ politsei (või teatud politseitalitused) ▶ luureteenistused	Kui päritoluriigi teave näitab, et sellised isikud on toime pannud raskeid rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi (relvakonflikti korral) või ränki inimõiguste rikkumisi, ja kui taotleja kuulub konkreetse profiili alla, tuleb seda tunnusmärki lähemalt uurida. Välistamise aluste kindlakstegemiseks tuleks koguda lisateavet aja, koha, jaoskondade, ülemate ja/või alluvate, tegelike kohustuste jms kohta.
▶ valitsuse liige ▶ ametiisik	Kui taotleja tuleb repressiivse valitsuskorraga riigist, on tema võimalik seos valitsusega tunnusmärk, mida tuleb lähemalt uurida. Olenevalt päritoluriigist tuleb arvestada eri seotusastmeid, rolle ja kohustusi.
▶ organisatsiooni liige	Olenevalt organisatsiooni eesmärkidest ja meetoditest ning taotleja tegevusest, rollist, kohustustest ja positsioonist organisatsioonis võib see olla tunnusmärk, et tuleks kaaluda välistamisklausleid.
▶ eelnevate kategooriatega muul viisil seotud isikud	Mõnel juhul võivad isikud, kes ei kuulu ametlikult eelnimetatud kategooriatesse, osaleda neisse kuuluvate isikute tegevuses, näiteks piinamisele või naiste suguelundite moonutamisele kaasa aitavad arstid, relvi arendavad keemiainsenerid, tsiviilelanikest informaatoreid jne.
▶ seos sündmusega	Taotlejat puudutava teabe (nt elukoht, reisimarsruut) alusel saab teda seostada võimaliku välistava sündmusega.

Lisaks ja mitte tingimata päritoluriigi teabega seotult:

▶ kuritegu	Kui on märke, et taotleja on toime pannud kuriteo, võib kaaluda välistamist. Kuriteoks võidakse pidada ka kuriteokatset.

3. Suunamine ja menetlustagatised [\[kontroll-loend\]](#)

Liikmesriigi tava kohaselt algatakse võimalike välistamisjuhtumite korral konkreetsed menetlustoimingud.

☐ Kui see vastab liikmesriigi tavale, suunake võimalik välistamisjuhtum edasi [\[kontroll-loend\]](#)

Olenevalt liikmesriigi tavast võidakse (võimalikud) välistamisjuhtumid suunata eriüksusele, konkreetsele ametnikule, kõrgemal positsioonil olevale kolleegile vms.

Liikmesriigi tava

☐ Kasutage kohaldatavaid menetlustagatisi [\[kontroll-loend\]](#)

Lisaks varjupaigamenetluses kasutatavatele üldistele menetlustagatistele võidakse võimaliku välistamisjuhtumi kaalumisel mõnel juhul kohaldada konkreetseid menetlustagatisi.

☐ Õigusnõustaja määramine, kui see on kohaldatav [\[kontroll-loend\]](#)

Liikmesriigi tava

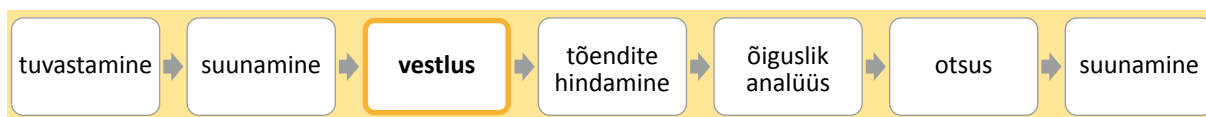
☐ Taotleja (ja/või õigusnõustaja) teavitamine välistamise kaalumisest [\[kontroll-loend\]](#)

Liikmesriigi tava

☐ Muud konkreetsed kohaldatavad menetlustagatised [\[kontroll-loend\]](#)

Liikmesriigi tava

4. Välistamisvestlus [kontroll-loend]

Vestlus on põhielement, mis aitab hinnata, kas rahvusvahelise kaitse tuleks taotleja puhul välistada. See annab ametnikule võimaluse taotlejaga vahetult suhelda ja – mis kõige olulisem – esitada tõendid, andes taotlejale tegeliku võimaluse neid arutada.

Olenevalt liikmesriigi tavast ja asjaomasest juhtumist võib välistamisküsimustele keskenduv vestlus olla (üldise) isikliku vestluse osa või välistamist käsitlev eraldi vestlus.

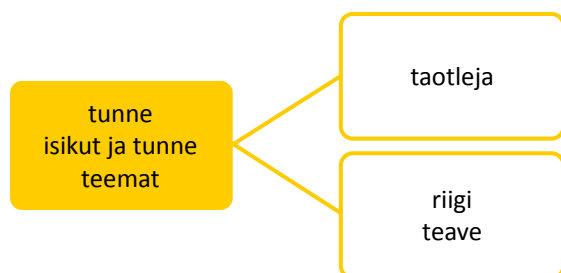
Käesolevas praktilise juhendi jaos on esile toodud mõned vestluse ettevalmistamise ja läbiviimise aspektid, mis on välistamise seisukohast eriti olulised.

Kohaldatakse suuniseid, mis sisalduvad [EASO praktilises juhendis isikliku vestluse kohta](#).

4.1. Ettevalmistus [kontroll-loend]

□ Ettevalmistuse olulisus – tunne isikut ja tunne teemat [kontroll-loend]

Ettevalmistus on välistamisvestluse oluline osa. Selle saab jagada kaheks osaks.

Isiku (taotleja) ja teema (välistamisega seotud vaatlusaluse riigi) tundmine on isikliku vestluse ajal välistamisküsimuste arutamisel äärmiselt oluline.

Ametnik peaks enne vestlust tutvuma kogu teabega, mis on taotleja kohta kättesaadav. Ametnikul peaks olema ka üksikasjalik ettekujutus riigist, kus välistav tegu võidi toime panna. Vajaduse korral hõlmab see nii ajaloosündmusi kui ka hetkeolukorda. Ametnik peaks nii taotleja kui ka riigi uurimisel kasutama kõiki

kättesaadavaid usaldusväärseid tõendeid. Võimalik, et ta peab koguma konkreetse juhtumi kohta üksikasjalikku lisateavet.

□ Tutvuge liikmesriigi asjakohaste suuniste ja kohtupraktikaga [kontroll-loend]

Liikmesriik võib olla vastu võtnud üldised ja/või riigipõhised suunised välistamisvestluse läbiviimiseks. Lisaks võib asjakohaste elementide uurimiseks valmistudes vaja olla tutvuda kohtupraktikaga.

Liikmesriigi tava

□ Tehke võimalikult suures ulatuses kindlaks välistamisega seotud olulised faktid [kontroll-loend]

Oluline fakt on fakt, mis on taotluse kohta otsuse tegemisel määrava tähtsusega.

Ametnik peab tegema mineviku- ja olevikusündmusi uurides vahet, mis on olulised faktid ja mis mitte.

Välistamisega seotud olulised faktid on välistamisklauslitega otseselt seotud faktid.

Oluliste faktide kindlakstegemiseks peaks ametnik arvestama võimalike tõendite kõiki elemente, keskendudes konkreetsele juhtumile.

Olulised faktid tuleks kindlaks teha võimalikult vara. Hea ettevalmistus seoses konkreetse juhtumi ja vaatlusaluse riigiga aitab ametnikul kindlaks teha olulised faktid ja annab talle võimaluse reageerida vestluse käigus taotleja ütlustele. Puuduliku ettevalmistuse tagajärjel võivad aga olulised faktid jääda kindlaks tegemata või kõrvalistest küsimustest eristamata ning probleemid võivad jääda vestluse käigus nõuetekohaselt tuvastamata ja käsitlemata, mis võib põhjustada puudulike ja/või ekslike otsuste tegemist.

See ei tähenda muidugi, et kõik olulised faktid tehakse vestluse ettevalmistamisel või selle käigus alati kindlaks. Võib olla palju põhjuseid, miks olulised faktid selguvad hiljem, ja ametnik peaks jääma avatuks.

□ Koostage juhtumi menetlemise kava [kontroll-loend]

Iga ametnik kujundab oma ettevalmistusmeetodi. Kui asjakohased olulised faktid on kindlaks tehtud, võib olla kasulik koostada vestlusel käsitletavate valdkondade ajakava. Kava üksikasjalikkus sõltub konkreetse ametniku eelistustest, kuid ametnik ei tohiks kaotada silmist vestluse eesmärki ja peaks jääma paindlikuks.

Vestluse kronoloogiline või loogiline/temaatiline ülesehitamine on kasulik ja võib aidata otsuse koostamisel, kuid oluline on säilitada tasakaal, sest juhtumi menetlemise kava liigne jäikus võib vestlust kahjustada.

Juhtumi menetlemise kava peaks hõlmama olulisi fakte, st välistamisklauslite elemente, sealhulgas isikliku vastutusega seotud aspekte, niivõrd kui need on selles etapis kindlaks tehtud. Kui selleks ajaks on märgatud võimalikke usaldusväärsuse probleeme, võib ka need lisada menetluskavasse, et neid vestluse ajal käsitleda.

□ Valmistuge vaimselt [kontroll-loend]

Ametnik peaks võtma endale piisavalt aega, et mõelda, kellega ta vestleb ja miks. Ta peaks arvestama ka seda, et välistamisvestlused võivad olla pingelised ja pikad.

Mitte kõigil taotlejatel, kellega võimalike välistamisküsimustega seoses vesteldakse, ei ole silmatorkav profiil, kuid mõnel võib olla. Näiteks võib taotleja taust osutada sellele, et ta on harjunud olema võimu- ja juhtpositsioonil ja/või läbinud luure- või vastuluurekoolituse.

Mõni taotleja, sealhulgas võimalike välistamisjuhtumite korral, võib olla kogenud traumaatilisi olukordi või olla haavatavuse tõttu muude erivajadustega. Vaimselt valmistudes on oluline seda meeles pidada ja arvestada.

Ametnik peaks endalt küsima, milline suhtumine ning missugused mõtted või eelarvamused seoses asjaomase juhtumiga võivad mõjutada tema objektiivsust, ning püüdma neid vältida.

□ Tehke praktilised korraldused [kontroll-loend]

□ Kaaluge, kas on asjakohane kaasata teine ametnik [kontroll-loend]

Taotleja profiili ja liikmesriigi tava põhjal võib olla asjakohane kaasata vestluse läbiviimisse teine ametnik. Arvesse tuleks võtta nii üksikjuhtumi asjaolusid kui ka vestluse võimalikku ülesehitust.

Mõnes riigis võivad (võimalike) välistamisjuhtumite suhtes kehtida vastavad erieeskirjad.

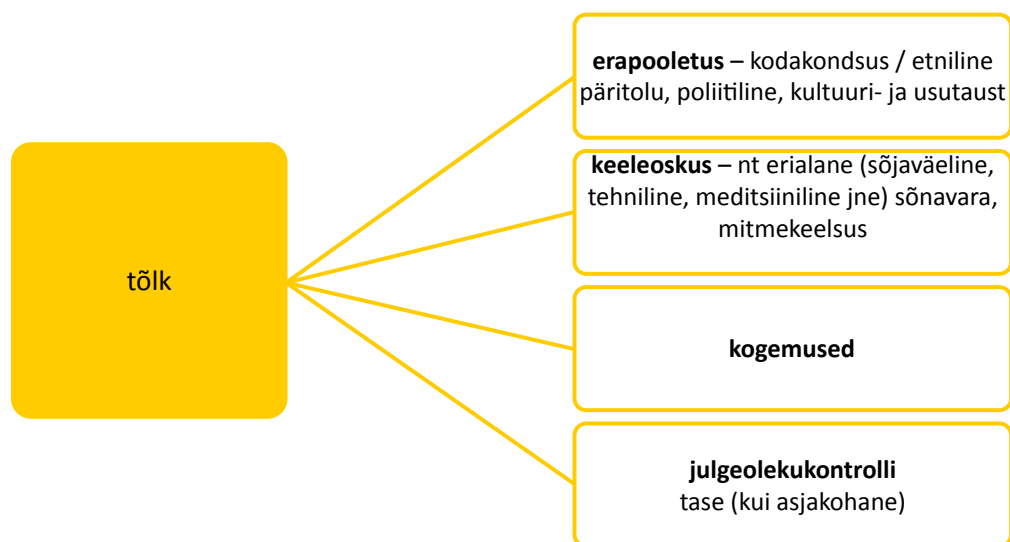
Liikmesriigi tava

□ Turvakorraldus [kontroll-loend]

Turvakorraldus peaks vastama liikmesriigi tavale.

□ Tõlgi valimine [kontroll-loend]

Tõlgi valimisel tasub kaaluda järgmist:

□ Tõlgi teavitamine [kontroll-loend]

Ametnik peaks andma tõlgile võimaluse vestluseks vaimselt valmistuda. See on tõlgile sama oluline nagu ametnikule. Ametnik peaks tõlki enne vestluse algust teavitama juhtumi olemusest. Arvestades võimalikke välistamisküsimusi, võib tõlki teavitada ka sellest, mis valdkondi arutama hakatakse, sest see aitab tal häälestuda ja valmistuda.

Abiks võib olla ka tõlgi teavitamine, et vestlus võib kesta keskmisest kauem.

Tõlgile tuleks meenutada konfidentsiaalsuse ja erapooletuse põhimõtet.

□ Lisavestluse korraldamise võimalus [kontroll-loend]

Olenevalt juhtumi keerukusest võib olla vaja korraldada rohkem kui üks vestlus.

4.2. Vestluse läbiviimine [kontroll-loend]

□ Andke taotlejale teavet liikmesriigi tava kohaselt [kontroll-loend]

Välitamisküsimusi hõlmava vestluse alguses võib olla vaja anda konkreetset teavet. Olenevalt liikmesriigi tavast võib see hõlmata taotleja teavitamist, et uuritakse võimaliku välitamisega seotud küsimusi.

Liikmesriigi tava

□ Tagage tõlgi sobiv käitumine [kontroll-loend]

Kui ametnik kahtleb tõlgi võimekuses või käitumises, peab ta seda käsitlema liikmesriigi korra kohaselt (nt esitama juhtumi lahendamiseks vanemametnikule). Vajaduse korral tuleb vestlus kuni teise tõlgi leidmiseni katkestada.

□ Säilitage professionaalne suhtumine [kontroll-loend]

Ametnik peaks alati säilitama professionaalse suhtumise ja kandma hoolt, et tema verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist ei peetaks hukkamõistvaks.

□ Kasutage sobivat vestlustehnikat [kontroll-loend]

Vestluse eesmärk on kindlaks teha olulised faktid, arutada tõendeid ja anda taotlejale võimalus oma taotlus tegelikult esitada.

□ Kohanege isikuga [kontroll-loend]

Iga taotleja on erinev. Ametnik peaks teadvustama, et teatavad välitamisvestlused viiakse läbi isikutega, kes võisid olla oma päritoluriigis kõrgel positsioonil. Mõned taotlejad võivad seevastu olla harimatud või vähe haritud. On oluline tagada, et kõik küsimused kohandatakse õigele tasemele, et neist täielikult aru saadaks.

□ Pingutage kaasvestlejaga suhte loomise nimel [kontroll-loend]

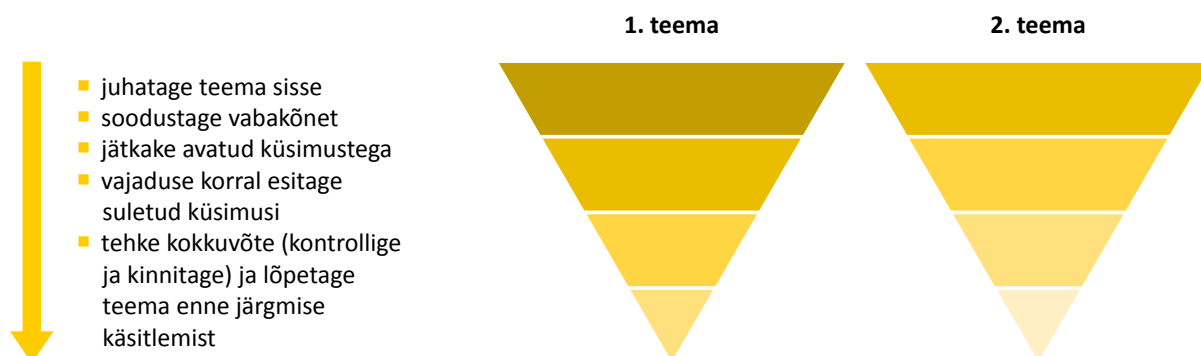
Taotlejaga suhte loomine on väga oluline. Hea tava on alustada vestlust teemadega, mis ei ole otseselt seotud oluliste faktidega. Kõigepealt võib arutada taotleja perekondlikku ja haridustausta, liikmesriiki sisenemisele järgnenud elu jms. See lähenemisviis võimaldab kõigil vestluses osalejatel end vabamalt tunda.

Vestlust ei ole soovitatav alustada välitamisteedega otseselt seotud küsimusega, sest taotleja võib võtta kaitsepositsiooni, muutuda ettevaatlikuks ja sulguda vestluse ajal endasse, mis kahjustaks kogutava teabe ja kokkuvõttes otsuse kvaliteeti.

Suhte loomist soodustab ka see, kui taotlejale meenutada, et tegu on varjupaigavestlusega, mille eesmärk on kaaluda, kas tal on õigus saada rahvusvahelist kaitset.

□ Kohaldage üldisest konkreetsemaks muutuvat lähenemisviisi [kontroll-loend]

Üldisest konkreetsemaks muutuv lähenemisviis näitab seda, kuidas vestluse läbiviija vestluse üles ehitab. Vestluse läbiviija peaks iga olulise teema puhul järgima lähenemisviisi, mis algab teema sissejuhatamisega ja kutsub järgnevat avatud küsimustega vabakõnele, millele järgnevad suletud küsimused ainult vajaduse korral. See võimaldab vestluse läbiviijal vabakõne käigus kindlaks teha põhiküsimused ja saada spontaanset teavet, mis on vestluse eesmärgiga otseselt seotud. Sel viisil saadud teave on tavaliselt üksikasjalikum ja kvaliteetsem kui suletud küsimustele vastuseks antud teave.

□ Kasutage avatud küsimusi ja soodustage vabakõnet

Vabakõne eesmärk on saada võimalikult palju usaldusväärset ja täpset teavet, andes taotlejale võimaluse segamatult rääkida asjakohastest faktidest. Taotlejal taustteabe andmise võimaldamine on välistamisvestluse läbiviimise oluline osa.

Avatud küsimused võimaldavad uurida iga olulist küsimust ja vähendavad ohtu, et vestluse läbiviijal jääb oluline teave märkamata.

Mõnel taotlejal võib olla vabakõnega raskusi või puududa valmidus küsimustele vastata. Sellisel juhul peab ametnik olema aktiivsem ja esitama konkreetsemaid küsimusi, kuid ühtlasi meeles pidama vajadust käsitleda kõiki teemasid ja alustada uut teemat alati avatud küsimustega. Kuigi vabakõne soodustamine ja avatud küsimuste kasutamine on oluline, peaks ametnik alati jälgima, et taotleja vastaks esitatud küsimusele.

Suletud küsimused võivad samuti olla kasulikud, kui teatud elemendid (aeg, nimed, kuupäevad jne) vajavad selgitamist või kinnitamist. Sellised küsimused võimaldavad vestluse läbiviijal enne teema lõpetamist uurida kogu ülejäänud vajalikku teavet. Suletud küsimuste liiga sage kasutamine võib siiski piirata taotleja võimet vestluses osaleda ning halvendab teabe kvaliteeti ja täpsust.

□ Kontrollige ja kinnitage [kontroll-loend]

Välistamisvestlusel on hea tava teha olulistest faktidest ja muudest tähtsatest küsimustest mitu korda kokkuvõtte ja neid kinnitada (suletud küsimusega). See aitab ametnikul vestlust juhtida, teha kindlaks põhipunktid ja tagada, et ükski huvipakkuv valdkond ei oleks ebaselge, soodustades samal ajal vabakõnet.

□ Keskenduge taotleja isiklikule osalusele: „mina“, mitte „meie“ [kontroll-loend]

Vestluse eesmärk on saada teavet, mis võimaldab ametnikul kindlaks teha, kas on toime pandud välistamisklausli kohaldamisalasse kuuluvaid tegusid, ja kui on, siis millised olid taotleja käitumine ja tahtlus seoses nende tegudega.

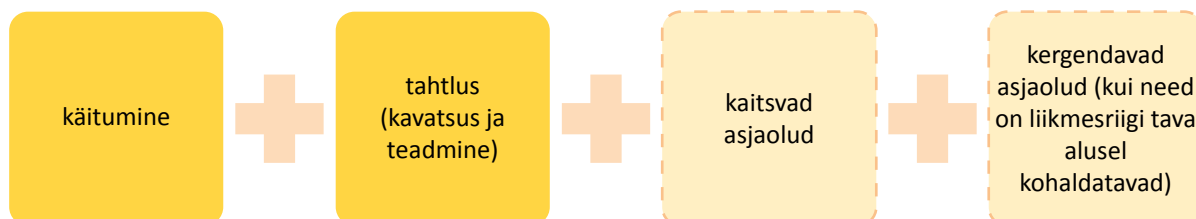
Kõiki asjakohaseid küsimusi tuleb üksikasjalikult uurida, kuid välistamise kohaldatavuse kindlakstegemisel on põhiaspekt isiklik vastutus.

Taotlejat tuleb julgustada rääkima oma isiklikust tegevusest, rollist ja/või kohustustest. Kui taotleja räägib meie-vormis, tuleks tal paluda selgitada, kellele ta viitab, ja seejärel selgitada oma konkreetset osalust, st taotleja peaks vastama mina-vormis.

Kui taotleja vastab küsimustele pidevalt meie-vormis, tuleb talle meenutada, et ta vastaks konkreetset, milline oli tema isiklik roll. Küsimust tuleks korrata ja see tuleks vajaduse korral ümber sõnastada, kuni ametnik saab kindlaks teha, milline oli taotleja isiklik osalus.

Kui taotleja viitab teistele kui „neile“, tuleks kindlaks teha, keda ta mõtleb, eriti kui taotleja võib olla seotud teiste toime pandud kuritegudega. Sel juhul on oluline kindlaks teha, kes teo toime pani ning millised olid tema ja taotleja vahelised suhted, kui neid oli.

Vestlusel esitatavad küsimused peaksid aitama kindlaks teha järgmised aspektid taotleja kohta:

□ Käsitlege võimalikke usaldusväärsuse probleeme [kontroll-loend]

Probleemid võivad tekkida sisemiste või väliste usaldusväärsuse kaalutluste põhjal.

Usaldusväärsuse probleemide korral tuleks neid vestluse käigus arutada, andes taotlejale võimaluse neid selgitada. Kui ametnik ei käsitlenud tuvastatud usaldusväärsuse probleeme vestluse käigus, ei täida ta oma kohustust uurida asjakohaseid fakte ja asjaolusid täielikult, objektiivselt ja erapooletult. See muudaks neile usaldusväärsuse probleemidele viitava võimaliku otsuse vaidlustatavaks.

Lisasuunised on [EASO praktilises juhendis tõendite hindamise kohta](#).

5. Tõendite hindamine [kontroll-loend]

Kõikide varjupaigajuhtumite uurimise oluline ja sageli keeruline osa on tõendite hindamine. Välistamisjuhtumite korral võib esineda eriprobleeme, mis tulenevad sellest, et tõendamiskohustus on menetleval ametiasutusel ning taotleja ei pruugi paljudel juhtudel soovida asjakohaste faktide ja asjaolude kindlakstegemisel koostööd teha.

Tõendite hindamise üldised suunised on [EASO praktilises juhendis tõendite hindamise kohta](#).

□ Kohaldage standardit „mõjuv põhjus arvata“ [kontroll-loend]

„Tõendamisstandard“ on lävi, mis tuleb saavutada teatud väite kindlakstegemiseks.

Välistamisklauslites on viidatud standardile „mõjuv põhjus arvata“.

See tõendamisstandard on rangem kui rahvusvahelise kaitse vajaduse kindlaksmääramisel tehtavas riskihindamises, kus üldiselt kokku lepitud standardiks on „mõistlik tõenäosus“.

Taotleja välistamiseks on seega **vaja selget ja usaldusväärset teavet**, mis vastaks „mõjuva põhjuse“ standardile.

Välistamiseks ei piisa lihtsalt kahtlustest. Ka on tõendamisstandard rangem kui „pigem jah kui ei“ (tõenäosus). Kriminaalõiguses süü tuvastamisel kasutatavat standardit „väljaspool põhjendatud kahtlust“ ei ole siiski vaja saavutada.

Mõnes riigis võib tõendamisstandardi kohta olla konkreetseid suuniseid.

Liikmesriigi tava

□ Uurige kõiki asjakohaseid asjaolusid, isegi kui tõendamiskohustus läheb üle taotlejale [kontroll-loend]

Ametnikud peaksid olema teadlikud kahest olukorrast, kus tõendamiskohustus läheb riigilt üle taotlejale, mis tähendab, et isikliku vastutuse kindlakstegemine võib alata selle olemasolu eeldamisest. Selline eeldus võib olla õigustatud, kui on piisavalt teavet, mis näitab, et on mõjuv põhjus arvata, et allpool kirjeldatud olukorras olev isik on olnud ühel või teisel viisil isiklikult vastutav:

- Kui taotlejale on esitanud süüdistuse rahvusvaheline kriminaalkohus;
- Kui avastatakse, et taotleja on vabatahtlikult astunud või jäänud välistavaid tegusid toime paneva repressiivse valitsuse või organisatsiooni liikmeks ja olnud seal kõrgel positsioonil.

Isikliku vastutuse eeldus neil juhtudel on loomulikult vaidlustatav ja seda tuleks kohaldada ettevaatusega.

Enne välistamisotsuse tegemist tuleb uurida kõiki asjakohaseid asjaolusid, nagu taotleja isiklikku tegevust, rolli ja kohustusi ning võimalikke kaitsvaid asjaolusid.

Taotlejale tuleks anda tegelik võimalus selgitada isikliku vastutuse eeldust. Neil juhtudel peab taotleja vastama eelduse vaidlustamiseks tõendamisstandardile, mis tähendab, et tal peab olema **usutav selgitus** välistavates tegudes mitteosalemise või nendega mitteseotuse kohta ning vastupidise kohta peavad puuduma kaalukad tõendid.

□ Teatud konkreetsete tõendite arvestamine [kontroll-loend]

Välistamisjuhtumite korral võivad olla eriti asjakohased mõned konkreetsete tõendid/teabeallikad ja ametnik peaks teadma, kuidas neid kasutada.

□ Tõendid, et taotleja suhtes toimus päritoluriigis kriminaalmenetlus [kontroll-loend]

Ametnik peaks uurima, kas vastutusele võtmine oli õiguspärane ning kas taotlejale ei esitatud süüdistust ja/või kas teda ei mõistetud süüdi näiteks poliitilistel põhjustel. Ametnik peaks teadma ka seda, et teatavat käitumist võidakse pidada kuriteoks päritoluriigis, kuid mitte tema riigis. Kriminaalasjas süüdimõistmine ei tähenda automaatselt, et tuleb kohaldada välistamisklausleid.

□ Konfidentsiaalsed materjalid [kontroll-loend]

Ametnik peab uurima, kuidas ja kas saab hindamisel ja välistamisotsuse tegemisel kasutada konfidentsiaalseid materjale, kui neid on. See võib erineda olenevalt liikmesriigi õigusest ja tavast ning konkreetse juhtumi materjalidest. Kui selliseid materjale ei saa kasutada, peaks ametnik kaaluma, kas on muid asjakohaseid tõendite allikaid, mida saab asjaomase juhtumi puhul kasutada.

Liikmesriigi tava

□ Avalikud allikad ja sotsiaalmeedia [kontroll-loend]

Ametnikud võivad olenevalt liikmesriigi tavast otsida taotleja kohta teavet avalikest allikatest või sellistelt veebilehtedelt nagu Facebook, Twitter jne. Sellist teavet võivad nende jaoks otsida ka kolleegid.

Kõnealuse teabe kasutamisel välistamisjuhtumi korral tuleb olla ettevaatlik. Kui uurimisel kasutatakse avalikest allikatest või sotsiaalmeediast pärit tõendeid, peaks ametnik taotlejat tõenditest teavitama ja andma talle võimaluse esitada enne hindamist märkusi.

Liikmesriigi tava

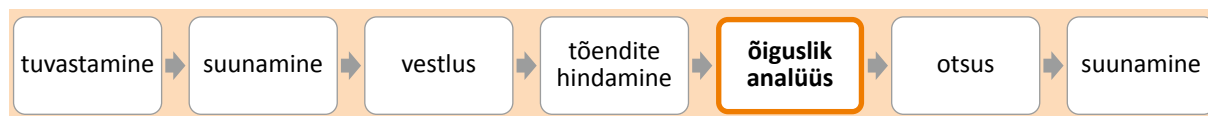
□ Anonüümsed tunnistused [kontroll-loend]

Anonüümseid tunnistusi ei kasutata üldiselt välistamisotsuse põhjendamisel tõenditena. Anonüümsete tunnistuste andmisel võib olla väga erinevaid põhjuseid (armukadedus, kättemaks, tõeline mure jne) ja kuna allikat ei saa kinnitada, on nende usaldusväärsus väga piiratud. Mõnikord võivad anonüümsed tunnistused anda siiski välistavate tegude kohta vihje, mida ametnikul tuleks edasi uurida.

6. Õiguslik analüüs [kontroll-loend]

Ametnik analüüsib aluseks võetud faktide põhjal välistamise aluste kohaldatavust ja isikliku vastutuse tuvastamiseks vajalikke elemente.

6.1. Välistavate tegude kvalifitseerimine [kontroll-loend]

Selles etapis peaks ametnik tõendama, kas **välistamise aluse elemendid on olemas**.

Tuleks arvestada, et taotleja võib olla toime pannud mitu välistavat tegu, mis kuuluvad eri välistamisklauslite alla. Liikmesriikide tavad võivad erineda selle poolest, kas konkreetne tegu tuleks vajalike elementide olemasolu korral kvalifitseerida rohkem kui ühe aluse alla.

Liikmesriigi tava

a. Rahuvastased kuriteod – sõjakuriteod – inimsusevastased kuriteod [kontroll-loend]

1951. aasta Genfi konventsioon

- Artikli 1 punkti F alapunkt a

Miinimumnõuete direktiiv

- Artikli 12 lõike 2 punkt a
- Artikli 17 lõike 1 punkt a

Liikmesriigi õigus

Pagulasseisundi ja täiendava kaitse välistamise suhtes kohaldatakse sama välistamise alust. Selle sätte alla kuuluvate kuritegude suhtes kohaldatakse välistamisklausleid sõltumata sellest, kus ja millal need kuriteod toime pandi, sealhulgas sõltumata sellest, kas need pandi toime liikmesriigis ja/või pärast seda, kui isikule anti rahvusvaheline kaitse.

- Kas on mõjuvat põhjust arvata, et tegu on **rahuvastane kuritegu**? [kontroll-loend]

Ametnik peab kindlaks tegema, kas tegu on rahuvastane kuritegu (agressioonikuritegu), kaaludes järgmisi elemente.

- **Tegu:** hõlmab agressioonisõja või relvakonflikti kavandamist, ettevalmistamist, algatamist või pidamist rahvusvahelisi lepinguid, kokkuleppeid või tagatise rikkudes või eelnimetatu saavutamiseks ühises kavas või vandenõus osalemist.
- **Kontekst:** rahuvastaseid kuritegusid saab toime panna ainult rahvusvahelise relvakonflikti, st sellise konflikti käigus, milles osalevad riigid või riigilaadsed moodustised.
- **Teo toimepanija:** et rahvusvahelistes relvakonfliktides osalevad tavaliselt riigid või riigilaadsed moodustised, on rahuvastase kuriteo toimepanijaks tavaliselt riiki või riigilaadset moodustist esindavad kõrgel võimupositsioonil olevad isikud.

► Kas on mõjuvat põhjust arvata, et tegu on **sõjakuritegu**? [\[kontroll-loend\]](#)

Ametnik peab kindlaks tegema, kas tegu on sõjakuritegu, kaaludes järgmisi elemente.

- **Tegu:** sõjakuriteod on rahvusvahelise humanitaarõiguse rasked rikkumised, millega kaasneb isiklik vastutus otse rahvusvahelise õiguse alusel. Sõjakuritegusid saab toime panna ainult rahvusvahelise või riigisisese relvakonflikti käigus. Sõjakuritegude elemendid sõltuvad konflikti laadist (rahvusvaheline või riigisisene) ning seetõttu on oluline kindlaks teha i) relvakonflikti olemasolu ja ii) selle laad.

Tuleb rõhutada, et kogu sõjategevust ei saa pidada sõjakuritegudeks. Vaenutegevuses seaduslikult osalevad võitlejad ei pane toime sõjakuritegusid, kui nad järgivad rahvusvahelises humanitaarõiguses sätestatud eeskirju. Vaenutegevuses ebaseaduslikult osalev võitleja või vaenutegevuses otseselt osalev tsiviilisik võib olenevalt asjaoludest olla seotud välistava teoga, mille korral tuleb hinnata tema isiklikku vastutust.

Sõjakuriteod on loetletud muu hulgas [Rooma statuudi artiklis 8](#), 1949. aasta Genfi konventsioonide raskeid rikkumisi käsitlevates sätetes ja I lisaprotokollis, ühises artiklis 3 ja II lisaprotokollis asjakohastes sätetes, endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu põhikirjas ja Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu põhikirjas.

Konkreetsed teo sõjakuriteoks klassifitseerumise kindlakstegemisel tuleks arvestada sõjalist vajalikkust ja proportsionaalsust.

- **Kontekst: kuriteo ja relvakonflikti vahel** peaks olema piisav **seos**.

Ametnik peaks kindlaks tegema järgmised elemendid:

- kas kuriteo ajal toimus relvakonflikt;
- kas kõnealune tegu toimus **seoses** ja oli seostatav relvakonfliktiga (seos);
- kas relvakonflikt oli kuriteo toimepanemise ajal **rahvusvaheline** või **riigisisene**.

Rahvusvaheline relvakonflikt	Riigisisene relvakonflikt
Rahvusvaheline relvakonflikt on konflikt, milles osalevad kaks või enam riiki või riik ja rahvuslik vabastusliikumine.	Riigisiseseid relvakonflikte võib määratleda ulatusliku vaenutegevusena riigiasutuste ja mässuliste või kahe või enama riigis tegutseva relvarühmituse vahel. Vägivaldalaolukorra riigisiseseks relvakonfliktiks klassifitseerimiseks kasutatakse vähemalt kaht faktilist kriteeriumi: □ osapooled peavad olema mõningal määral organiseerunud ja □ vägivald peab saavutama teatud intensiivsuse. Muud riigisiselised korrarikkumised ja pinged või rahutused või üksikud või sporaadilised relvastatud vägivalda teod ei kvalifitseeru riigisiseseks relvakonfliktiks.

Relvakonflikti laad on tavaliselt täpsustatud päritoluriigi teabes või liikmesriigi suunistes. Konfliktide laadi kinnitamisel on abiks Rahvusvahelise Kohtu otsused, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu otsused, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid, riikide arvamused ja ÜRO aruanded.

Oluline on meeles pidada, et konfliktiolukorrad, sealhulgas nende laad, võivad muutuda (nt riigisisest rahvusvaheliseks).

- **Teo toimepanija:** sõjakuritegusid võib toime panna kes tahes, sealhulgas tsiviilisikud, kes vaenutegevuses ei osale, kui on olemas piisav seos relvakonfliktiga.

- **Objekt:** ametnik peab kindlaks tegema, et kuritegu toimus kaitstud isikute või objektide vastu (tsiviil-isikud, võitlusvõimetuks jäänud võitlejad, tsiviil- ja eriti kultuuriobjektid) või kasutati ebaseaduslikke relvi või sõjavahendeid.
- **Konkreetne vaimne element:** vaimne element nõuab faktiliste asjaolude teadmist (teadlikkust relvakonfliktist olemasolust) ja isiku või objekti kaitstud seisundit. Mõni sõjakuritegu (nt reeturlik tapmine või haavamine või pantvangide võtmine) nõuab täiendavat konkreetset vaimset elementi. See vaimne element lisandub isikliku vastutuse alajaos täpsustatud üldistele nõuetele.

► Kas on mõjuvat põhjust arvata, et tegu on **inimsusevastane kuritegu**? [[kontroll-loend](#)]

Ametnik peab kindlaks tegema, kas tegu on inimsusevastane kuritegu, kaaludes järgmisi elemente.

- **Tegu:** inimsusevastasteks kuritegudeks kvalifitseeritavad kuriteod on põhimõtteliselt ebainimlikud teod, mis pannakse toime tsiviilelanikevastase süstemaatilise või ulatusliku rünnaku raames. Sellised kuriteod nagu mõrv, hävitamine, piinamine, vägistamine, poliitiline või usuline tagakiusamine ja muud ebainimlikud teod ületavad inimsusevastaste kuritegude künnise, kui need pannakse toime ulatusliku või süstemaatilise tsiviilelanikevastase rünnaku raames.

Isegi üks tegu võib kuuluda inimsusevastase kuriteo määratluse alla, kui on olemas seos ulatusliku või süstemaatilise rünnakuga.

Inimsusevastased kuriteod on määratletud rahvusvahelistes õigusaktides, muu hulgas [Rooma statuudi artiklis 7](#).

- **Kontekst:** ametnik peaks kindlaks tegema, et rünnak on:

suunatud
tsiviilelanikkonna
vastu

Rünnak, millega kuritegu on seotud, on suunatud tsiviilelanikkonna vastu. Relvakonflikti ajal hõlmab see isikuid, kes relvastatud vaenutegevuses ei osale või enam ei osale.

ulatuslik või
süstemaatiline

Rünnak on osa valitsuse, *de facto* poliitiliste võimukandjate või organiseeritud poliitilise rühmituse poliitikast või on nimetatud valitsuse, rühmituse või võimu poolt sallitud, talutud või vaikivalts heaks kiidetud.

Kuriteol peaks olema **rünnakuga piisav seos**. Eraldiseisvaid ebainimlikke tegusid ei häälmärgistata küll võrdel tasemel inimsusevastaste kuritegudega, kuid need võivad siiski olla välistavad teod (nt rasked mittepoliitilised kuriteod).

Inimsusevastased kuriteod erinevad sõjakuritegudest selle poolest, et neid saab toime panna nii rahuajal kui ka relvakonflikti vältel.

- **Konkreetne vaimne element:** kuritegu peab olema toime pandud kellegi poolt, kes teadis rünnakust ja teo seosest rünnakuga. Mõned inimsusevastased kuriteod nõuavad täiendavat konkreetset kavatsust (nt tagakiusamine ja genotsiid). See vaimne element lisandub isikliku vastutuse alajaos täpsustatud üldistele nõuetele.

► Kas on mõjuvat põhjust arvata, et tegu on **genotsiid**?

Mõned inimsusevastased kuriteod võivad kujutada endast genotsiidi ([Rooma statuudi artikkel 6](#)).

Kaaludes, kas on mõjuvat põhjust arvata, et toime on pandud genotsiid, peaks ametnik arvestama, kas olemas on **genotsiidikavatsus**:

kavatsus hävitada

kõik või osa

rahvus-, etnilise, rassilise
või usurühma liikme(i)d

Teod, mis võivad kavatsuse olemasolul kvalifitseeruda genotsiidiks, on muu hulgas:

- rühma liikmete tapmine;
- rühma liikmetele raske füüsilise või vaimse kahju tekitamine;
- tahtlikult rühmale selliste elamistingimuste pealesurumine, mille eesmärk on rühma täielik või osaline hävitamine;
- sündide vältimise meetmete võtmine rühmas;
- rühma laste sunniviisiline üleviimine teise rühma.

b. Rasked (mittepoliitilised) kuriteod [kontroll-loend]

1951. aasta Genfi konventsioon

- Artikli 1 punkti F alapunkt b

Miinimumnõuete direktiiv

- Artikli 12 lõike 2 punkt b
- Artikli 17 lõike 1 punkt b

Liikmesriigi õigus

Allpool loetletud elemente kohaldatakse pagulasseisundi kindlaksmääramisel. Täiendava kaitse välistamiseks piisab raske kuriteo tuvastamisest.

- ▶ Kas on mõjuvat põhjust arvata, et tegu on raske (mittepoliitiline) kuritegu?

- **Tegu:** ametnik peaks kindlaks tegema, et kuritegu oli piisavalt **raske**.

Mitte kõik kuriteod ei anna alust kohaldada selle sätte kohast välistamist. Kuriteo raskuse hindamisel võib arvestada järgmisi tegureid:

Puudub nõue, et rikkumine peab olema kuritegu nii päritoluriigis kui ka taotluse esitamise riigis. Arvestada tuleks rahvusvahelisi nõudeid, st kas enamik jurisdiktsioone peavad kõnealuseid tegusid raskeks kuriteoks.

Liikmesriik võib olla vastu võtnud täiendavad suunised selle kohta, mis on raske kuritegu.

Liikmesriigi tava

- **Mittepoliitiline (ainult pagulasseisund)**

Et tegu kvalifitseeruks mittepoliitiliseks kuriteoks, peaks sellel olema eeskätt mittepoliitiline motiiv või see peab olema väidetava poliitilise eesmärgiga ebaproportsionaalne. Rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks võib liigitada eriti julmad teod, isegi kui need on toime pandud väidetavalt poliitilisel eesmärgil.

Arvestada võib mitut aspekti.

1. Kas rikkumine on **seotud poliitilise võimuvõitlusega** riigis (nt opositsioonierakonna teod võimule pääsemiseks)?

2. Kas rikkumise **motiviks on poliitiline ideoloogia** (nt kas tegu pandi toime isiklikul või ühisel eesmärgil)?

3. Kas **teo ja selle väidetava eesmärgi vahel on tihe ja põhjuslik seos** (nt kas teol on poliitilise eesmärgi saavutamisele oodatud mõju)?

4. Kas kasutatud vahendid ja tekitatud kahju on **väidetava poliitilise eesmärgiga proportsionaalsed** (nt kas teo tagajärjeks on suur vara- või isikukahju)?

□ **Kontekst** (ainult pagulasseisund): kuriteod peavad olema toimunud:

- väljaspool varjupaigariiki ja
- enne taotleja pagulasena vastuvõtmist.

Eli õiguse kohaselt tuleks „pagulasena vastuvõtmist“ tõlgendada kui pagulasseisundi alusel elamisloa väljastamise ajahetke.

Liikmesriikide tavad võivad erineda.

Liikmesriigi tava

c. ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevad teod [kontroll-loend]

1951. aasta Genfi konventsioon

- Artikli 1 punkti F alapunkt c

Miinimumnõuete direktiiv

- Artikli 12 lõike 2 punkt c
- Artikli 17 lõike 1 punkt c

Liikmesriigi õigus

Pagulasseisundi ja täiendava kaitse välistamise suhtes kohaldatakse sama välistamise alust. Selle sätte alla kuuluvate tegude suhtes kohaldatakse välistamisklausleid sõltumata sellest, kus ja millal need teod toime pandi, sealhulgas sõltumata sellest, kas need pandi toime liikmesriigis ja/või pärast seda, kui isikule anti rahvusvaheline kaitse.

- ▶ Kas on mõjuvat põhjust arvata, et teod on vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega?

Ametnik peab kindlaks tegema, kas tegu on vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega, kaaludes järgmisi elemente.

- **Tegu:** ÜRO eesmärgid ja põhimõtted on sätestatud **ÜRO harta preambulis ning artiklites 1 ja 2**. Seega võib seda välistamise alust kohaldada teatavate tegude suhtes, mille puhul on tegemist inimõiguste raskete ja püsivate rikkumistega ja/või tegudega, mille rahvusvaheline kogukond on konkreetselt määratlenud ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevaks.

Et rahvusvaheline õigus areneb pidevalt, muutub pidevalt ka asjaomaste mõistete tõlgendus. Kuivõrd välistamise aluseid tuleks tõlgendada kitsalt, võib sellega seoses arvestada järgmisi elemente:

- **Kontekst:** tegudel peab olema **rahvusvaheline mõõde**, st need peavad negatiivselt mõjutama rahvusvahelist rahu ja julgeolekut või riikidevahelisi sõbralikke suhteid.
- **Teo toimepanija:** põhimõtteliselt võib selle välistamise aluse alla kuuluvate tegude toimepanija olla igaüks. Paljusid tegusid saavad siiski toime panna ainult riigis või riigilaadses moodustises võimupositsioonil olevad kõrged ametnikud.

„Süüdi“ olemine ei tähenda, et teo kvalifitseerimiseks selle välistamisklausli alla peaks olema esitatud kriminaalsüüdistus või toimunud süüdimõistmine. Kohaldatakse sama standardit „mõjuv põhjus arvata“.

Lai ja üldine mõiste „ÜRO eesmärgid ja põhimõtted“ muudab selle sätte kohaldamisala võrreldes punktide a ja b sätetega ebamääraseks. Seepärast on praktilisem, kui ametnik kaalub enne punkti c hindamist, kas punkt a või b on kohaldatav.

Liikmesriik võib olla vastu võtnud lisasuunised selle sätte kohaldamise kohta.

Liikmesriigi tava

d. Oht liikmesriigi ühiskonnale või julgeolekule [kontroll-loend]

Miinimumnõuete direktiiv

- Artikli 17 lõike 1 punkt d

Liikmesriigi õigus

Seda kohaldatakse ainult täiendava kaitse välistamise suhtes.

- ▶ Kas on mõjuvat põhjust arvata, et isik on ohuks riigi ühiskonnale või julgeolekule?

Kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku täiendav kaitse välistatakse, kui on mõjuv põhjus arvata, et ta on ohuks oma asukohaliikmesriigi ühiskonnale või julgeolekule.

Selle välistamise aluse kohaldatavust hinnatakse isiku varasema või praeguse käitumise põhjal, kuid see on kokkuvõttes tulevikku suunatud **riskihindamine**.

Sätte laadi arvesse võttes tuleb selle kohaldamiseks sageli kaasata teisi asutusi, kellel võib olla juurdepääs asjakohasele teabele.

Liikmesriigi tava**Ühe või mitme kergema kuriteo toimepanemine [kontroll-loend]****Miinimumnõuete direktiiv**

- Artikli 17 lõige 3

Liikmesriigi õigus

Seda kohaldatakse ainult täiendava kaitse välistamise suhtes ja see ei ole kohustuslik välistamisklausel.

Selle välistamise aluse kohaldamiseks tuleb tõendada järgmisi elemente.

Taotleja pani toime ühe või mitu eelkäsitletutest kergemat kuritegu.

Teod pandi toime enne taotleja lubamist asjaomasesse liikmesriiki.

Kuritegu (kuriteod) oleks(id) asjaomases liikmesriigis karistatav(ad) vabadusekaotusega.

Taotleja lahkus oma päritoluriigist üksnes neist kuritegudest tulenevate karistuste vältimiseks.

Et see pole kohustuslik välistamisklausel, on see kohaldatav ainult juhul, kui liikmesriik on otsustanud selle riigi õigusesse üle võtta. Liikmesriik võib olla vastu võtnud lisasuunised.

Liikmesriigi tava**Terroriaktid [kontroll-loend]**

Terroriaktid ei ole konkreetne välistamisalus, vaid asjakohase tegevuse võib kvalifitseerida mis tahes aluse alla.

Terrorismil ei ole üldtunnustatud määratlust. Nõukogu 13. juuni 2002. aasta ja 28. novembri 2010. aasta raamotsus terrorismivastase võitluse kohta on samm sellise „terroriaktide“ määratluse väljatöötamise suunas. Konkreetsete terroriaktide kohta on vastu võetud mitu rahvusvahelist õigusakti.

**Terroriaktid võib
kvalifitseerida järgmiselt.**

Rahuvastane kuritegu	Kui see pannakse toime agressioonisõja kavandamisel, ettevalmistamisel, algatamisel või pidamisel.
Sõjakuriteod	Vägivallateod või -ähvardused, mille eesmärk on levitada tsiviilelanikkonna seas hirmu, on rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaselt sõnaselgelt keelatud (I ja II lisaprotokoll). Teod, mida rahuajal peetakse terroriaktideks, kvalifitseeruvad üldiselt sõjakuritegudeks, kui need pannakse toime rahvusvahelise või riigisisese relvakonflikti käigus.
Inimsusevastased kuriteod	Kui asjaomased kuriteod pannakse toime ulatusliku ja süstemaatilise tsiviilelanikkonnastase rünnaku raames.
Raske mittepoliitiline kuritegu	Mittepoliitiline element on tavaliselt täidetud, sest terroriakte peetakse alati poliitilise eesmärgiga ebaproportsionaalseks, kui kuritegu on piisavalt raske. Täidetud peavad olema ka geograafilised ja ajalised kriteeriumid.
ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevad teod	Otsene seos selle alusega on muu hulgas ÜRO Julgeolekunõukogu 2001. aasta resolutsioonides 1373 ja 1377: „terroristlikud aktid, meetodid ja tavad on vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega“ ja „terroriaktide teadlik rahastamine, korraldamine ja õhutamine on samuti vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega“. Teatud asjaoludel võivad nõuetekohaselt „terroriaktideks“ kvalifitseeritud teod seega kuuluda selle välistamise aluse kohaldamisalasse. Üldise kokkuleppe kohaselt on terrorismi hõlmamiseks selle sätte alla vajalik rahvusvaheline mõõde.
Oht liikmesriigi ühiskonnale või julgeolekule	Kui tegu ei vasta eeltoodud kriteeriumidele, võidakse taotleja siiski täiendava kaitse saajate hulgast välistada, kui leitakse, et ta on ohuks riigi ühiskonnale või julgeolekule.

Kui taotleja on kantud terrorismis kahtlustatavate nimekirja või seotud nimekirja kantud terrorirühmitusega, tuleks seda uurida kui tunnusmärki, et isik võib olla seotud välistavate tegudega. Välistamine põhineb siiski alati isikliku vastutuse täielikul hindamisel. See ei tähenda, et kui taotleja ei ole üheski terroriaktis isiklikult osalenud, ei saa teda rahvusvahelise kaitse saajate hulgast välistada.

Liikmesriik võib olla vastu võtnud konkreetsed suunised terroriaktides osalemises kahtlustatavate taotlejate juhtumite menetlemise kohta.

Liikmesriigi tava

6.2. Isiklik vastutus [kontroll-loend]

Selles etapis peab ametnik tõendama, kas on mõjuvat põhjust arvata, et taotleja on kõnealuse välistava teoga seotud viisil, millega kaasneb isiklik vastutus.

Ametnik hindab võimalikku isiklikku vastutust selle põhjal, milline on taotleja teos osalemise laad, ulatus ja tahtlus.

Isiklikku vastutust kätkev käitumine (*actus reus*)

Käitumine võib viidata tegevusele või tegevusetusele. Lisaks peaks ametnik meeles pidama, et isiklikuks vastutuseks võib anda alust see, kui (on mõjuv põhjus arvata, et) taotleja ainult üritas välistavat tegu toime panna.

□ Teo otsene toimepanemine [kontroll-loend]

Ametnik peab keskenduma tõenditele, mis näitavad, kas taotleja oli kõnealuse välistava teo toimepanija või kaastoimepanija.

See nõuab üldjuhul käitumise ja/või selle tagajärgedega seotud **kavatsust** ning käitumisest, tagajärgedest ja/või muudest asjakohastest asjaoludest **teadmist**. Olenevalt asjaoludest võib asjaomase kuriteo määratlus sisaldada konkreetseid kavatsuse ja/või teadmise nõudeid.

□ Teiste isikute kallutamine välistava teo toimepanemiseks [kontroll-loend]

Konkreetses isiku ja teiste toimepandud teo vahel on seos, kui taotleja käitumine kallutas (õhutas) teisi isikuid kuritegu toime panema. Teiste isikute kuriteo toimepanemisele kallutamise vormid võivad olla:

kavandamine

õhutamine

korralduse andmine

Taotleja käitumine peab olema teis(t)e isiku(te) käitumisele **selgelt kaasa aidanud**. Ametnik ei pea siiski tõendama, et välistav tegu ei oleks taotleja osaluseta toimunud.

Nende kuriteos osalemise vormide kavatsuse ja teadmise nõudeid tõendab see, kui taotleja **kavatses** teo toimepanekut **esile kutsuda või sellele kallutada või oli teadlik suurest tõenäosusest**, et tema teo tagajärjel pannakse tõenäoliselt toime kuritegu (kuriteod).

□ Kaasaaitamine [kontroll-loend]

Oluline panus välistava teo toimepanekusse võib olla kaasaaitamine.

Ametnik saab tuvastada seose kõnealuse välistava teoga, kui tõendid näitavad, et taotleja:

- **andis** välistava teo toimepanekuks **praktilist abi** (nt korraldas kuritegeliku rühmituse tegevuseks vajaliku füüsilise või logistilise toe või rahastas sellist rühmitust);
- õhutas teisi välistavaid tegusid toime panema või **pakkus** taoliseks käitumiseks **moraalset tuge**.

Tõendada tuleb, et taotleja käitumisel oli välistava teo toimepanekule teiste poolt **oluline mõju** (nt ametnik saab inimeste väärkohtlemise korral tuvastada, et see toimus taotleja esitatud teabe põhjal, st see teave oli kuriteo toimepanekul oluline). Ei ole vaja siiski tõendada, et välistav tegu ei oleks taotleja käitumiseta toimunud.

Kui isikut peetakse autoriteediks (ülemus, moraalne või usuline autoriteet), võib märkimisväärne seadustav või julgustav mõju olla juba ainuüksi nende viibimisel välistava teo toimepaneku kohas.

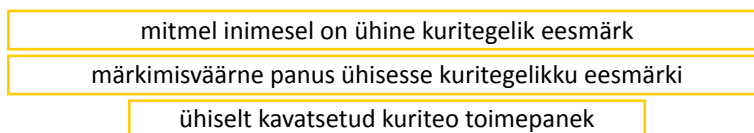
Kas selline osalemine toimus teiste kuritegeliku käitumise eel, ajal või järel või oli sellest geograafiliselt lahus, ei ole isikliku vastutuse tuvastamisel oluline, kui tehakse kindlaks, et käitumisel (tegevusel või tegevusetusel) oli kuriteo toimepanekule peamiste toimepanijate poolt märkimisväärne mõju.

Lõpuks peab ametnik taotleja seostamiseks kõnealuse teoga selle osalusvormi põhjal tõendama, et taotleja **teadis, et tema käitumine aitab** kõnealuse teo tõenäoliselt toimepanekule **kaasa või soodustab** seda. Kaasaaitaja ei pidanud teadma, mis tegu täpselt kavandati või tegelikult toime pandi, kui ta teadis, et üks sellistest tegudest tõenäoliselt toimub, ja üks neist ka tegelikult toimus. Kaasaaitamine **ei nõua, et isik jagaks teo peamise toimepanija kavatsust**.

□ Ühine kuritegelik ettevõtmine [kontroll-loend]

Ühine kuritegelik ettevõtmine on teine variant, kuidas välistava teo toimepanekule teiste isikute poolt märkimisväärselt kaasa aidatakse.

Ühise kuritegeliku ettevõtmise nõuded:

Ühine kuritegelik ettevõtmine nõuab seega enam kui pelgalt kuritegude toimepanijatega suhtlemist.

□ Käsuliinist tulenev vastutus [kontroll-loend]

Tähelepanu tuleb pöörata välistavas teos osalenud alluvate suhtes võimupositsioonil olnud isikutele. Kui ametnik ei suuda tõendada isiklikku vastutust teo eest taotleja isikliku käitumise põhjal, võib tegu olla käsuliinist tuleneva vastutusega. See rajaneb kaalutlusel, et hierarhias kõrgemal positsioonil olevatel isikutel on nende juhtimise ja kontrolli all olevate isikute käitumise eest konkreetne vastutus.

Tuvastada tuleb alljärgnevad elemendid:

- **Ülemuse-alluva suhte** olemasolu isiku ja teiste välistava teoga seotud isikute vahel:

ametliku käsuliini (kas sõjaväe- või tsiviilhierarhias) tuvastamine on üks, kuid mitte ainus näitaja. Ametnik saab ülemuse-alluva suhte tuvastada, kui taotlejal oli välistava teo toimepanijate üle tegelik käsutusõigus/võim.

- Mõjuv põhjus arvata, et taotleja **teadis või oleks pidanud teadma**, et tema alluv oli toime pannud, pani toime või oli toime panemas välistavat tegu:

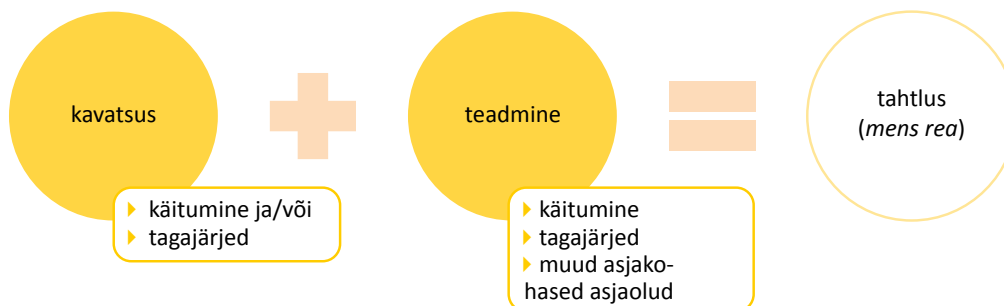
siin tuleks teadmist tõlgendada laialt, arvestades ka seda, kas taotleja oleks pidanud teost teadma tulenevalt oma positsioonist.

- Taotleja ei takistanud ega peatanud teo toimepanekut või **ei suutnud seda takistada või peatada** ega toimepanijaid **karistada**:

taotleja võib ikkagi olla isiklikult vastutav, kui ta üritas, kuid ei suutnud teo toimepanekut takistada või peatada või kui ta ei karistanud oma alluvat (alluvaid) asjakohaselt.

Tahtlus: kavatsus ja teadmine (*mens rea*)

Selles etapis peab ametnik olemasolevate tõendite põhjal uurima, kas on mõjuvat põhjust arvata, et taotlejal olid välistavas teos osalemiseks **teadmine** ja **kavatsus**.

Nende elementideta ei saa tuvastada isiklikku vastutust ega kohaldada välistamisklausleid.

□ Teadmine [kontroll-loend]

Isikliku vastutuse käsitlemisel mõistetakse „teadmise“ all üldjuhul teadlikkust asjaolu olemasolust või tagajärje tekkimisest sündmuste tavapärase käigu korral. Ametnik peaks seetõttu tõendama, et on mõjuv põhjus arvata, et taotleja oli sellest teadlik.

Olenevalt välistava teo kvalifitseerimisest võib „teadmisel“ olla konkreetsetel asjaoludel (nt genotsiid, sõjakuriteod) täpsem tähendus.

Isiklikku vastutust kätkeva käitumise eri vormid võivad nõuda ka teadmise konkreetsete elementide (nt kallutamine, käsuliinist tulenev vastutus) tõendamist.

Ametnik võib teadmist ja teadlikkust tõendada kättesaadavate tõendite, sealhulgas taotleja ütlustega. Teadmise järeldamisel kaudsete tõendite, nt käitumise üldist konteksti, piirkonnas või riigis toimepandud hirmutegude ulatust ja üldist laadi jms käsitleva teabe põhjal tuleb siiski olla ettevaatlik. Päritoluriigi teabes kättesaadavad andmed ei pruukinud taotlejale kuriteo toimepanemisel teada olla.

□ Kavatsus [kontroll-loend]

Arvestada tuleb kaht kavatsuse aspekti:

- ▶ kas taotleja tahtis (kavatses) asjaomaselt käituda?
- ▶ kas taotleja tahtis (kavatses) tagajärge põhjustada (või oli teadlik, et see sündmuste tavapärase käigu korral tekib)?

Mõnel juhul nõuab välistavate tegude kvalifitseerimine täiendavat kavatsuse elementi (nt genotsiidikavatsus, tagakiusamise kui inimsusevastase kuriteo konkreetne kavatsus).

Osa teise isiku toime pandud kuriteos osalemise viise nõuavad kavatsust mitte üksnes iseenda käitumise, vaid ka selle isiku toime pandud (toime pandava) kuriteo suhtes (nt teise isiku toime pandud kuritegude kavandamine, korralduse andmine või neile kallutamine, ühine kuritegelik ettevõtmine).

Rühmale või režiimile omistatavad välistavad teod [\[kontroll-loend\]](#)

Välistavate tegudega seostatava rühma või režiimiga seotud isikute taotluste välistamise hindamisel tuleb olla ettevaatlik.

See, et taotleja oli/on seotud välistava teo eest vastutava rühmituse või režiimiga, ei vabasta ametnikku tõendamisest, et taotleja oli sellise teo eest isiklikult vastutav.

Isiklikku vastutust ainuüksi kuritegeliku rühmituse või režiimiga seotuse põhjal ei esine. Olenevalt rühmituse või režiimi laadist ja ulatusest, vabatahtlikust seotusest rühmitusega ning taotleja positsioonist, auastmest, seisundist ja mõjust rühmituses võib leida piisavalt tõendeid nii kohaldatavast isikliku vastutuse viisist tulenevate käitumisnõuete kui ka taotleja tahtluse kohta. Ametnik peab siiski kindlaks tegema isikliku vastutuse asjakohase viisi ja uurima asjaolusid asjaomaste kriteeriumide alusel.

Lisaks taotleja tegevusele tuleb arvestada alljärgnevaid elemente:

□ Taotleja seos rühma või režiimiga [\[kontroll-loend\]](#)

Lisaks taotleja tegevusele, rollile ja kohustustele peaks ametnik uurima, kuidas täpselt oli taotleja seotud välistavate tegudega seostatava rühmituse või režiimiga (nt ametliku liikmena või mitteametlikult).

□ Rühmituse või režiimi tegevus ja laad [\[kontroll-loend\]](#)

Ametnik peaks arvestama rühmituse tegevust ja kuritegelikku laadi (nt sellele omistatavaid välistavaid kuritegusid) ajal, kui taotleja oli või on sellega seotud.

Asjaolu, et rühmitus või režiim oli/on Euroopa Liidu ja/või rahvusvahelise kogukonna (ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonid, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kontrollid jne) poolt keelustatud, on tugev, kuid mitte määrav näitaja.

Arvestada tuleb rühmituse või režiimi võimalikku killustatust poliitilisteks, sõjaväelisteks, luure- jm harudeks. Seejärel tuleb hindamisel keskenduda rühmituse või režiimi osale, millega taotleja oli otseselt seotud.

Analüüsi käigus arvestatakse ka seda, kas taotleja teadis rühmituse või režiimi toimepandud välistavatest tegudest.

□ Valikuvabadus enda sidumisel rühma või režiimiga [\[kontroll-loend\]](#)

Isikliku vastutuse tõendamiseks peab ametnik tuvastama, et taotleja tegi vabatahtlikult järgmist:

- **sidus end** rühmituse või režiimiga, ja/või
- **jätkas** rühmituses või režiimis **osalemist**: ametnik peaks arvestama, kui kaua taotleja on rühmituse või režiimiga seotud olnud ning mis võimalused tal olid sellest lahkumiseks.

Kehtida võivad sunniga seotud kaalutlused.

□ Taotleja positsioon, auaste, seisund ja mõju rühmituses või režiimis [kontroll-loend]

Taotleja positsioon, auaste, seisund ja mõju rühmituses või režiimis aitavad kindlaks teha taotleja suutlikkuse rühmituse või režiimi tegevust kontrollida või mõjutada.

Isikliku vastutuse välistamise alused [kontroll-loend]

□ Vaimne võimetus oma käitumist mõista ja kontrollida [kontroll-loend]

Teatavad alused välistavad isiklikuks vastutuseks vajaliku subjektiivse elemendi (tahtluse).

Arvestada tuleks järgmisi tunnuseid, et isikul puudus võime mõista oma käitumise laadi või ebaseaduslikkust või kontrollida oma käitumist:

□ Vaimuhaigus või -puue [kontroll-loend]

Isikliku vastutuse välistab vaimuhaigus või -puue, mis võtab isikult võime hinnata oma käitumise ebaseaduslikkust või laadi või kontrollida oma käitumist, et olla seaduskuulekas.

□ Mittevabatahtlik joove [kontroll-loend]

Isikliku vastutuse välistamise aluseks ei saa olla isiku jäämine vabatahtlikult joobesse, kui ta teadis või eiras ohtu, et käitub joobe tõttu tõenäoliselt viisil, mis kujutab endast välistavat tegu.

□ Ebaküpsus [kontroll-loend]

Välistamine ei ole õigustatud juhul, kui taotleja ei ületanud kuritegudes osalemise ajal kriminaalvastutuse ea alampiiri. Kuigi välistamiseks ei ole rahvusvaheliselt kokkulepitud vanusepiiri, on Lapse Õiguste Komitee soovitanud riikidel kehtestada asjakohane künnis. Kehtestatud vanusepiir ei tohiks olla emotsionaalse, vaimse ja intellektuaalse küpsuse tegureid silmas pidades liiga madal.

Seda kriminaalvastutuse välistamise alust võib kohaldada ka juhul, kui taotleja oli kuritegude ajaks jõudnud kriminaalvastutuse ikka, kuid uurimine näitab, et ta ei olnud saavutanud oma käitumise ebaseaduslikkuse mõistmiseks vajalikku intellektuaalset, füüsilist ja/või emotsionaalset küpsust.

Lapse puhul tuleb välistamisanalüüsis arvestada teatud lisakaalutlusi, eelkõige neid, mis on seotud lapse parimate huvide, vaimse võimekuse ning suutlikkusega mõista ja heaks kiita tegusid, mida tal palutakse või kästakse toime panna. Ametnik peaks veenduma ka vajalike menetlustagatiste olemasolus.

Alla 18-aastaseid lapsi on siiski võimalik kriminaalvastutusele võtta, kui see on liikmesriigi õigusega kooskõlas. Selleks tuleb kaaluda lapse küpsust, arvestades tema haridust, teadlikkust, haavatavust jne.

Enamikus liikmesriikides on ette nähtud vanus (teo toimepaneku ajal), millest nooremate isikute puhul ei tohi rahvusvahelist kaitset mingil juhul välistada. Sageli langeb see kokku liikmesriigi kriminaalõiguses sätestatud kriminaalvastutusega.

Liikmesriigi tava

□ Faktiline eksimus ja õiguslik viga [kontroll-loend]

Rahvusvaheliste standardite kohaselt võivad faktiline eksimus ja õiguslik viga teatud asjaoludel välistada isikliku vastutuse, välistades vajalikud vaimsed elemendid:

- **faktiline eksimus:** faktiline eksimus on vastutuse välistamise aluseks ainult juhul, kui see välistab kuriteoks nõutava vaimse elemendi;
- **õiguslik viga:** õiguslik viga seoses sellega, milline konkreetne käitumine on kuritegu, võib olla vastutuse välistamise aluseks ainult juhul, kui see välistab selliseks kuriteoks nõutava vaimse elemendi, või seoses ülemuse korraldustega, kui tingimused on täidetud.

□ Kaitsvad asjaolud [kontroll-loend]

Kui on kindlaks tehtud mõjuv põhjus arvata, et taotleja on pannud toime välistava teo, peab ametnik täiendavalt kaaluma, kas võib leiduda muid isiklikku vastutust vähendavaid asjaolusid.

Ametnik peaks kaaluma, mil määral pani taotleja välistava teo toime allpool kirjeldatud asjaoludel.

Sund [kontroll-loend]

Täidetud peavad olema järgmised kumuleeruvad tingimused.

1. Taotleja käitumine tulenes (taotleja või mõne teise isiku vastu suunatud) vahetust ohust elule või pidevast või vahetust raskete kehavigastuste ohust.
 2. Taotleja tegutses selle ohu vältimiseks vajalikul ja mõistlikul viisil.
 3. Taotleja ei kavatsenud tekitada suuremat kahju kui see, mida püüdis vältida.
-

Enda või teiste kaitse (või vara kaitse sõjakuritegude korral) [kontroll-loend]

Täidetud peavad olema järgmised kumuleeruvad tingimused.

1. Vahetu ja ebaseaduslik jõu kasutamine taotleja või mõne teise isiku (või vara) vastu.
2. Taotleja tegutses enda või mõne teise isiku (või vara) kaitseks mõistlikult.
3. Taotleja käitumine oli ohu suurusega proportsionaalne.

Vara kaitse saab vastutuse välistada ainult sõjakuritegude korral. Täidetud peab olema üks järgmistest tingimustest:

- a) vara oli oluline taotleja või mõne teise isiku ellujäämiseks, või
 - b) vara oli oluline sõjalise missiooni õnnestumiseks.
-

Ülemuse korraldused [kontroll-loend]

Täidetud peavad olema järgmised kumuleeruvad tingimused.

1. Käitumine toimus valitsuse või taotleja ülemuse (sõjaväelase või eraisiku) korralduse kohaselt.
 2. Isik oli õiguslikult kohustatud valitsuse või kõnealuse ülemuse korraldusi täitma.
 3. Isik ei teadnud, et korraldus oli ebaseaduslik.
 4. Korraldus ei olnud selgelt ebaseaduslik (rahvusvaheliste standardite kohaselt peetakse piinamise, genotsiidi või inimsusevastaste kuritegude toimepaneku korraldust selgelt ebaseaduslikuks).
-

Lisakaalutlused [kontroll-loend]

Allpool esitatud kaalutlused sõltuvad liikmesriigi tavast.

Kui on mõjuv põhjus arvata, et taotleja kannab välistava teo eest isiklikku vastutust, võib ametnik sõltuvalt liikmesriigi tavast edasi kaaluda, kas välistamine vastaks kõnealusel juhul **välistamisklauslite eesmärkidele**. Mida koletumad on välistavad teod, seda vähem asjakohased on järgmised tegurid lõppotsuse tegemisel.

□ (Muidu) välistava teo eest kantud karistus [kontroll-loend]

Sõltuvalt liikmesriigi tavast võib ametnik kaaluda, kas taotleja on välistava teo eest saanud juba piisava karistuse, võttes arvesse:

- **kantud karistuse pikkust** võrreldes ELi standardite järgi mõistlikuks peetava ajaga;
- **isiku käitumist pärast** teos osalemist, sh vanglas;
- kas taotleja on **väljendanud kahetsust, teo heastanud** ja/või **võtnud** teo eest **vastutuse**.

□ Kuritegelikust käitumisest möödunud aeg [kontroll-loend]

Ametnik võib arvestada asjaomase kuriteo aegumist, st kas kuriteo eest ei võetaks või ei saaks enam vastutusele võtta.

See võib olla asjakohane eelkõige vähem raskete kuritegude kaalumisel, sest muud välistavad teod ei aegu oma erilise raskuse tõttu.

□ Amnestia või armuandmine [kontroll-loend]

Ametnik võib arvestada ka seda, kas taotleja toime pandud teo suhtes kohaldatakse amnestiat või armuandmist.

Sel juhul tuleks täiendavalt kaaluda, kas:

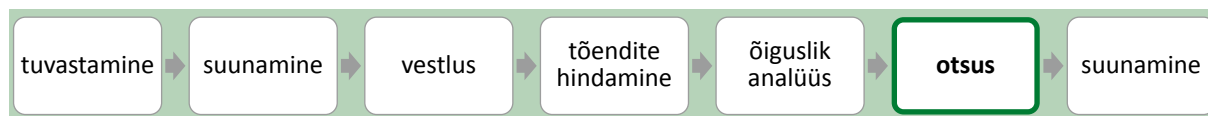
- amnestia või armuandmine oli asjaomase riigi kodanike **demokraatliku tahte avaldus**, ja
- kas isik on muul viisil (nt tõe- ja lepituskomisjoni kaudu) **vastutusele võetud**.

Liikmesriik võib olla vastu võtnud suunised võimalike lisakaalutluste kohta.

Liikmesriigi tava

7. Välistamisega seotud otsuseelementide koostamine

[kontroll-loend]

Otsuses tuleb taotleja pagulasseisundi ja/või täiendava kaitse välistamist selgelt ja objektiivselt põhjendada.

□ Tagage, et otsuse eri osad oleksid selgelt piiritletud [kontroll-loend]

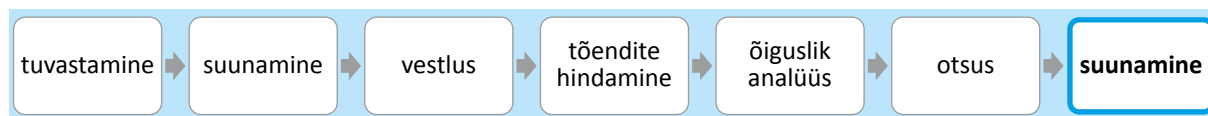
Otsuse selge ülesehitus aitab suurendada põhjenduste ja järelduste selgust, läbipaistvust ja objektiivsust. Fakti- ja õigusküsimuste eraldamine aitab tõendada, et juhtumi hindamisel on järgitud õiglast ja struktureeritud lähenemisviisi.

Alljärgnev struktuur kajastab eespool esitatud suuniseid ja seda tuleks vaadelda koos asjakohaste jagude sisuga. See ei piira otsuses selle tõendamist, et pagulasseisundi või täiendava kaitse saamise kriteeriumid on muul viisil täidetud.

Faktiküsimused	1. Väite alus	<i>Otsuse esimeses osas esitatakse tavaliselt tuvastatud oluliste faktide kokkuvõte. Täpsustada tuleb ka olemasolevaid tõendeid. See osa ei tohiks sisaldada hinnangut.</i>
	2. Usaldusvärsuse hindamine	<i>Usaldusvärsuse (tõendite) hindamise osa keskendub tuvastatud olulistele faktidele ja asjakohastele tõenditele ning nende hindamisele usaldusvärsuse näitajate alusel. Sellest osast peaks selguma, millised olulised faktid on aluseks võetud ja millised tagasi lükatud.</i>
Õigusküsimused	3. Välistava teo kvalifitseerimine	<i>Aluseks võetud oluliste faktide põhjal kvalifitseeritakse võimalik välistav tegu eelnimetatud elementide kohaselt.</i>
	4. Isiklik vastutus: a) taotleja käitumine b) kavatsus ja teadmine c) isiklikku vastutust välistavad asjaolud d) lisakaalutlused (kui liikmesriigi tava järgi kohaldatavad)	<i>Otsuse oluline osa on isikliku vastutuse tuvastamine. Selle raames tuleks vaadelda kõiki elemente: milline oli taotleja käitumuslik seos välistava teoga, kas tuvastati teo määratluse kohaselt nõutav vaimne element (kavatsus ja teadmine) ning isikliku vastutuse asjakohane viis ning kas leiduvad isiklikku vastutust välistavad asjaolud. Liikmesriigi tava järgi võidakse kohaldada lisakaalutlusi.</i>
	5. Otsus	<i>Kui pagulasseisundi ja/või täiendava kaitse andmine on välistatud, võivad liikmesriigid ikkagi anda välistatud isikutele elamisloa/kaitse humanitaarsetel või muudel alustel. Olenevalt liikmesriigi süsteemist võib seda teha välistamisotsuse raames või eraldi dokumendiga.</i>

8. Uurimisele või vastutusele võtmisele suunamine

[kontroll-loend]

Olenevalt võimaliku välistamisjuhtumi käigus tuvastatud asjaoludest (ilma et see piiraks tegeliku tulemuse kohaldamist) võib juhtuda, et ametnik peab kaaluma täiendavaid meetmeid. Sellised meetmed võivad olla vajalikud juhtumi uurimise mis tahes etapis. Kui tuvastatud asjaolud on seotud tegudega, mida saab uurida ja mille eest saab vastutusele võtta asjaomases liikmesriigis, tuleks juhtum suunata võimalikult kiiresti asjakohastele asutustele.

Isegi kui isiku suhtes ei kohaldata välistamist, võib see olla piisav põhjus suunata juhtum uurimise ja/või vastutusele võtmisega tegelevatele liikmesriigi asutustele.

Olenevalt liikmesriigi eeskirjadest ja rahvusvahelise õiguse kohastest kohustustest võib see tähendada, et juhtumi raames kogutud teave tuleb saata asjakohasele asutusele, näiteks prokuratuurile, politseile ja/või julgeolekuteenistustele.

Ametnik peaks nende meetmetega seoses arvestama kehtivaid **eraelu puutumatuse ja konfidentsiaalsuse** eeskirju ning muud liikmesriigis kehtivat korda.

Liikmesriigi tava

EASO praktiline juhend: välistamine

KONTROLL-LOENDID

- ▶ *Lisasuunistega tutvumiseks klõpsake kontroll-loendi punktil.*

1. Mis on välistamine?

NB!

- ☐ **Välistamisklauslite kohaldamine on kohustuslik**
- ☐ **Välistamise eesmärk on kaitsta varjupaigainstitutsiooni puutumatust**
 - ☐ rahvusvahelist kaitset mitteväärivate isikute poolse kuritarvitamise eest
 - ☐ raskete kuritegude eest vastutusele võtmisest kõrvalehoidmise eest
- ☐ **Välistamise alused:**
 - ☐ rahuvastased kuriteod, sõjakuriteod ja inimsusvastased kuriteod
 - ☐ rasked mittepoliitilised kuriteod väljaspool varjupaigariiki enne isiku pagulasena vastuvõtmist
 - ☐ ÜRO põhimõtete ja eesmärkidega vastuolus olevad teod
 - ☐ rasked kuriteod (*ainult täiendava kaitse taotlemisel*)
 - ☐ oht taotleja asukohaliikmesriigi ühiskonnale või julgeolekule (*ainult täiendava kaitse taotlemisel*)
 - ☐ teatud asjaoludel muud kuriteod (*ainult täiendava kaitse taotlemisel*)
- ☐ **Välistamiskriteeriumide täitmise tõendamise kohustus lasub riigil**

2. Võimalike välistamisjuhtumite tuvastamine

- ☐ **Kasutage kättesaadavaid tuvastamisvahendeid**
- ☐ **Arvestage kättesaadavat teavet**
 - ☐ tutvuge juhtumi toimikuga
 - ☐ tutvuge asjakohase päritoluriigi teabega
- ☐ **Kas tegu on järgmiste profiilidega?**
 - ☐ sõdur
 - ☐ mässuliste rühmitus
 - ☐ relvarühmitus
 - ☐ politsei (või teatud politseitalitused)
 - ☐ luureteenistused
 - ☐ valitsuse liige
 - ☐ ametiisik
 - ☐ organisatsiooni liige
 - ☐ seos eelnevate kategooriatega
 - ☐ seos sündmusega
 - ☐ kuriteod

NB! Asjakohasus sõltub päritoluriigist.

NB! See loetelu ei ole ammendav.

3. Suunamine ja menetlustagatised

- ☐ **Kui see vastab liikmesriigi tavale, suunake võimalik välistamisjuhtum edasi**
- ☐ **Kasutage kohaldatavaid menetlustagatisi**
 - ☐ õigusnõustaja määramine, kui see on kohaldatav
 - ☐ taotleja (ja/või õigusnõustaja) teavitamine välistamise kaalumisest
 - ☐ muud konkreetsed kohaldatavad menetlustagatised

4. Välistamisvestlus

Ettevalmistus

- ☐ Pidage meeles ettevalmistuse olulisust
- ☐ Tutvuge asjakohaste liikmesriigi suuniste ja asjakohase kohtupraktikaga
- ☐ Tehke võimalikult suures ulatuses kindlaks välistamisega seotud olulised faktid
- ☐ Koostage juhtumi menetlemise kava
- ☐ Valmistuge vaimselt
- ☐ Tehke praktilised korraldused
 - ☐ kaaluge, kas on asjakohane kaasata teine ametnik
 - ☐ turvakorraldused
 - ☐ tõlgi valimine
 - ☐ tõlgi teavitamine
 - ☐ lisavestluse korraldamise võimalus

Vestluse läbiviimine

- ☐ Andke taotlejale teavet liikmesriigi tava kohaselt
- ☐ Tagage tõlgi sobiv käitumine
- ☐ Säilitage professionaalne suhtumine
- ☐ Kasutage sobivat vestlustehnikat
 - ☐ kohanega isikuga
 - ☐ pingutage kaasvestlejaga suhte loomise nimel
 - ☐ kohaldage üldisest konkreetsemaks muutuvat lähenemisviisi
 - ☐ kontrollige ja kinnitage
- ☐ Keskenduge taotleja isiklikule osalusele: „*mina*“, mitte „*meie*“
- ☐ Käsitlege võimalikke usaldusväärsuse probleeme

5. Tõendite hindamine

- ☐ Kohaldage standardit „mõjuv põhjus arvata“
- ☐ Uurige kõiki asjakohaseid asjaolusid, isegi kui tõendamiskohustus läheb üle taotlejale
- ☐ Teatud konkreetsete tõendite arvestamine
 - ☐ tõendid, et taotleja suhtes toimus päritoluriigis kriminaalmenetlus
 - ☐ konfidentsiaalsed materjalid
 - ☐ avalikud allikad ja sotsiaalsead
 - ☐ anonüümsed tunnistused

6. Õiguslik analüüs

6.1. Välistavate tegude kvalifitseerimine

□ *Kas on mõjuvat põhjust arvata, et taotleja võis olla seotud mõne järgmise teoga:*

a.	tegu	kontekst	teo toimepanija	objekt	konkreetne vaimne element¹
Rahu-vastane kuritegu	<i>agressioonisõda:</i> □ kavandamine □ ettevalmistus □ algatamine □ pidamine □ ühises kavas või vandenõus osalemine	□ rahvusvaheline relvakonflikt (osalema peab riik või riigilaadne moodustis)	□ kõrge võimupositsioon	–	–
Sõjakuriteod	□ rahvusvahelise humanitaarõiguse rasked rikkumised, millega kaasneb isiklik vastutus otse rahvusvahelise kriminaalõiguse (sh Rooma statuudi artikli 8) alusel	□ (rahvusvahelise või riigisisese) relvakonflikti olemasolu □ seos relvakonfliktiga	□ ükskõik kes (sh tsiviilisikud)	□ kaitstud isikud/objektid □ ükskõik milline, kui kasutatakse ebaseaduslikke relvi või sõjapidamismeetodeid	<i>teadmine:</i> □ konflikti olemasolust ja □ rünnatud isiku/objekti kaitsitud seisundist □ teatavate sõjakuritegude korral kohaldatakse konkreetse vaimse elemendi nõuet
Inimsusevastased kuriteod	□ kvalifitseeruv kuritegu (põhimõtteliselt eba-inimlik tegu), vt Rooma statuudi artiklid 6 ja 7	<i>rünnak, mis on:</i> □ suunatud tsiviilelanikkonna vastu □ ulatuslik või süstemaatiline (rikkumismustri osa)	□ ükskõik kes (sh tsiviilisikud)	□ tsiviilelanikud (teatud asjaoludel ka muud kui tsiviilisikud) □ mõned inimsusevastased kuriteod nõuavad konkreetset objekti (nt genotsiid)	□ rünnakust teadmine □ mõned inimsusevastased kuriteod nõuavad konkreetset kavatsust (nt tagakiusamine ja genotsiid)

¹ Teatud tegude kvalifitseerimiseks võib lisaks üldistele tahtlusega seotud kavatsuse (seoses käitumise ja/või tagajärgedega) ja teadmise (seoses käitumise, tagajärgede ja/või asjakohaste asjaoludega) nõuetele olla vajalik konkreetne vaimne element, mida nõuab kõnealuse kuriteo määratlus.

□ **Kas on mõjuvat põhjust arvata, et taotleja võis olla seotud mõne järgmise teoga:**

b.	tegu	kontekst	teo toimepanija	objekt	konkreetne vaimne element¹
Raske mittepoliitiline kuritegu (pagulaseisundi taotlemine)	☐ kvalifitseeruv kuritegu – piisavalt raske ☐ mittepoliitiline (ülekaalukuse kriteerium)	<i>kuritegu pandi toime:</i> ☐ väljaspool varjupaigariiki ☐ enne pagulasena vastuvõtmist	ükskõik kes	ükskõik milline (olenevalt kuriteo määratlusest)	olenevalt kuriteost võivad kehtida erinõuded
Raske kuritegu (täiendava kaitse taotlemine)	☐ kvalifitseeruv kuritegu – piisavalt raske	–	ükskõik kes	ükskõik milline (olenevalt kuriteo määratlusest)	–

□ **Kas on mõjuvat põhjust arvata, et taotleja võis olla seotud mõne järgmise teoga:**

c.	tegu	kontekst	teo toimepanija	objekt	konkreetne vaimne element¹
ÜRO eesmärkide ja põhimõtete vastuolus olevad teod	☐ rasked ja püsivad inimõiguste rikkumised ja teod, mille rahvusvaheline kogukond on konkreetselt määratlenud ÜRO eesmärkide ja põhimõtete vastuolus olevaks	☐ rahvusvaheline mõõde (suudab mõjutada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning riikidevahelisi rahulikke suhteid)	☐ ükskõik kes (sageli kõrgel võimupositsioonil olija)	☐ olenevalt teost võivad kehtida konkreetsed nõuded	☐ olenevalt teost võivad kehtida konkreetsed nõuded

□ **Ainult seoses täiendava kaitse välistamisega:**

kas on mõjuvat põhjust arvata, et isik on ohuks riigi ühiskonnale või julgeolekule?

¹ Teatud tegude kvalifitseerimiseks võib lisaks üldistele tahtlusega seotud kavatsuse (seoses käitumise ja/või tagajärgedega) ja teadmise (seoses käitumise, tagajärgede ja/või asjakohaste asjaoludega) nõuetele olla vajalik konkreetne vaimne element, mida nõuab kõnealuse kuriteo määratlus.

- *Ainult seoses täiendava kaitse välistamisega ja kui see on liikmesriigi õiguse järgi kohaldatav:
Kas taotleja on pannud toime ühe või mitu muude välistamisaluste kohaldamisalast väljajäävat kuritegu?*

	tegu	kontekst	teo toimepanija	objekt	konkreetne vaimne element ¹
Muud kuriteod (teatud asjaoludel)	□ üks või mitu muude välistamisaluste kohaldamisalast välja jäävat kuritegu □ tegu oleks karistatav vabadusekaotusega, kui see oleks toime pandud liikmesriigis	□ pandud toime enne liikmesriiki vastuvõtmist □ taotleja lahkus oma päritoluriigist üksnes sellest kuriteost tuleneva karistuse vältimiseks	□ ükskõik kes	–	–

- *Terroriakte uurides kaaluge eeltoodud elementide põhjal, millist välistamisalust saab kohaldada.*

¹ Teatud tegude kvalifitseerimiseks võib lisaks üldistele tahtlusega seotud kavatsuse (seoses käitumise ja/või tagajärgedega) ja teadmise (seoses käitumise, tagajärgede ja/või asjakohaste asjaoludega) nõuetele olla vajalik konkreetne vaimne element, mida nõuab kõnealuse kuriteo määratlus.

6.2. Isiklik vastutus

- **Tehke kindlaks, kas taotleja käitumine on välistava teoga seotud, kaaludes järgmist.**
 - **Teo otsene toimepanek:** kas taotleja on välistava teo otseselt toime pannud?
 - **Teiste kallutamine:** kas taotleja on kallutanud teisi tegu toime panema?
 - **Kaasaaitamine:** kas taotleja on teiste teo toimepanekule kaasa aidanud?
 - **Ühine kuritegelik ettevõtmine:** kas taotleja on osalenud ühises kuritegelikus ettevõtmises?
 - **Käsuliinist tulenev vastutus:** kas taotleja kannab vastutust oma alluva(te) tegude eest?

- **Hinnake taotleja tahtlust käitumise ajal:**

- Teadmine
- Kavatsus

Kui taotleja võis olla teo toimepanija	Kui taotleja võib olla osalenud teiste isikute kuritegude toimepanemisel
Kavatsus seoses: • käitumise ja/või • tagajärgedega, • <i>nagu nõuab kohaldatav kuriteo määratlus</i> Teadmine seoses: • käitumise, • tagajärgede ja/või • asjakohaste asjaoludega, • <i>nagu nõuab kohaldatav kuriteo määratlus</i>	Kavatsus seoses: • käitumise ja/või • tagajärgedega, • <i>nagu nõuab asjakohane osalusviis</i> Teadmine seoses: • käitumise, • tagajärgede ja/või • asjakohaste asjaoludega, • <i>nagu nõuab asjakohane osalusviis</i>

- **Kui välistavad teod omistatakse rühmitusele või režiimile, millega taotleja oli seotud, kaaluge eelkõige järgmist:**
 - taotleja tegevus
 - taotleja seos rühma või režiimiga
 - rühmituse või režiimi tegevus ja laad
 - valikuvabadus enda sidumisel rühma või režiimiga
 - taotleja positsioon, auaste, seisund ja mõju rühmituses või režiimis
- **Hinnake, kas leidub isikliku vastutuse välistamise aluseid:**
 - vaimne võimetus oma käitumist mõista ja kontrollida
 - vaimuhaigus või -puue
 - mittevabatahtlik joove
 - ebaküpsus
 - faktiline eksimus või õiguslik viga
 - kaitsvad asjaolud
 - sund
 - enda või teiste kaitse (või vara kaitse sõjakuritegude korral)
 - ülemuse korraldused
- **Kui need on liikmesriigi tava järgi kohaldatavad, arvestage lisakaalutlusi:**
 - (muidu) välistava teo eest kantud karistus
 - kuritegelikust käitumisest möödunud aeg
 - amnestia või armuandmine

7. Välistamisega seotud otsuselementide koostamine

- Tagage, et otsuse eri osad oleksid selgelt piiritletud

Faktiküsimused

1. Väite alus – sealhulgas kättesaadavad tõendid
2. Usaldusvärsuse hindamine – aluseksvõetud/tagasilükatud oluliste faktide kohta selge järelduse tegemine

Õigusküsimused

3. Välistava teo kvalifitseerimine
4. Isiklik vastutus
 - a) taotleja **käitumine**, tuvastades selgelt, mis isikliku vastutuse viisi peetakse kohaldatavaks
 - b) **kavatsus ja teadmine**, nagu on nõutav kohaldatavat isikliku vastutuse viisi reguleerivate kriteeriumide põhjal
 - c) **isiklikku vastutust välistavad asjaolud**
 - d) **lisakaalutlused** (kui liikmesriigi tava järgi kohaldatavad)
5. Otsus

8. Uurimisele või vastutusele võtmisele suunamine

- Suunake juhtum olenevalt tuvastatud asjaoludest asjakohastele asutustele
Arvestage eraelu puutumatuse ja konfidentsiaalsuse kaalutlusi.

EASO praktiline juhend: välistamine

VIITED

Selles jaos on loetletud asjakohased õigusnormid ja kohtupraktika, mis võivad aidata ametnikku võimaliku välistamisjuhtumi uurimisel.

Miimumnõuete direktiiv

Välistamisklauslid, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivis 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule.

Pagulasseisundi välistamine

Miimumnõuete direktiivi artikkel 12

1. Kolmanda riigi kodanikku või kodakondsuseta isikut **ei tunnustata pagulasena**, kui:

a) ta kuulub **Genfi konventsiooni artikli 1 punkti D** reguleerimisalasse [...];

b) tema elukohariigi pädevad asutused on tunnustanud, et tal on **kõnealuse riigi kodanikega samad õigused ja kohustused või nendega samaväärsed õigused ja kohustused**.

2. Kolmanda riigi kodanikku või kodakondsuseta isikut **ei tunnustata pagulasena**, kui on **mõjuv põhjus arvata**, et

a) ta on pannud toime **rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo**, nagu need on määratletud rahvusvahelistes õigusaktides, millega nähakse ette selliseid kuritegusid käsitlevad sätted;

b) ta on **väljaspool varjupaigariiki** pannud toime **raske mittepoliitilise kuriteo enne pagulasena vastuvõtmist**, see tähendab enne seda, kui talle on pagulasseisundi andmise tõttu väljastatud elamisluba; rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks võib liigitada eriti julmad teod, isegi kui need on toime pandud väidetavalt poliitilisel eesmärgil;

c) ta on olnud **süüdi tegudes, mis on vastuolus ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 sätestatud ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega**.

3. Lõiget 2 kohaldatakse isikute suhtes, kes **õhutavad** selles nimetatud kuritegusid või tegusid **või osalevad** nendes.

Täiendava kaitse välistamine

Miimumnõuete direktiivi artikkel 17

1. Kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku **vastavus täiendava kaitse saamise kriteeriumidele välistatakse**, kui on mõjuv põhjus arvata, et

a) ta on pannud toime **rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo**, nagu need on määratletud rahvusvahelistes õigusaktides, millega nähakse ette selliseid kuritegusid käsitlevad sätted;

b) ta on pannud toime **raske kuriteo**;

c) ta on olnud süüdi tegudes, mis on vastuolus ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 sätestatud **ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega**;

d) ta **ohustab** oma asukohaliikmesriigi **ühiskonda või julgeolekut**.

2. Lõiget 1 kohaldatakse isikute suhtes, kes **õhutavad** selles nimetatud kuritegusid või tegusid **või osalevad** nendes.

3. Liikmesriigid **võivad** välistada kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku vastavuse täiendava kaitse saamise kriteeriumidele, kui ta on **enne asjaomasesse liikmesriiki vastuvõtmist** pannud toime **ühe või mitu lõikega 1 hõlmamata kuritegu, mille eest asjaomases liikmesriigis on karistuseks vabadusekaotus**, ja kui ta **lahkus oma päritoluriigist üksnes selleks, et vältida karistusi kõnealuste kuritegude eest**.

Tagasi [suuniste juurde](#).

Lühendid ja kasulikud lingid

- **EIK** – Euroopa Inimõiguste Kohus
 - [Euroopa Inimõiguste Kohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)
- **ELK** – Euroopa Liidu Kohus
 - [Euroopa Liidu Kohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)
- **EJRK** – endise Jugoslaavia asjade rahvusvaheline kriminaalkohus
 - [Endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)
- **ICJ** – Rahvusvaheline Kohus
 - [Rahvusvahelise Kohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)
- **ICTR** – Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus
 - [Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)
- **QD** – miinimumnõuete direktiiv
 - [Miinimumnõuete direktiivi tekst](#)
- **Rooma statuut** – Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut
 - [Rooma statuudi tekst](#)
- **SCSL** – Sierra Leone erikohus
 - [Sierra Leone erikohtu tutvustus](#)
 - [Kohtupraktika](#)

See õigusviidete ja kohtupraktika ülevaade ei ole ammendav viitematerjal. Selle ainus eesmärk on olla ametnikule praktiliseks juhiseks, mis viitab olulisematele sätetele ja kohtuotsustele.

Järgmised viited on rühmitatud teemade järgi.

Tõendite hindamine

Tõendamiskohustus

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikkel 4 Miinimumnõuete direktiivi artikkel 12 Miinimumnõuete direktiivi artikkel 17	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661, punkt 95

Tõendamiskohustus

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikkel 4 Miinimumnõuete direktiivi artikkel 12 Miinimumnõuete direktiivi artikkel 17	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661, punkt 87 ■ Ühendkuningriigi kõrgeim kohus, JS vs. Secretary of State for the Home Department, 17.3.2010, punkt 39 ■ Ühendkuningriigi kõrgeim kohus, Al-Sirri vs. Secretary of State for the Home Department, 21.11.2012, punktid 69–75 ■ Inglismaa ja Walesi apellatsioonikohus, AN (Afganistan vs. Secretary of State for the Home Department), 2015, EWCA ■ Kanada kõrgeim kohus, Ezokola vs. Canada (Minister of Citizenship and Immigration), 2013 SCC 40, 2013, 2 S.C.R. 678, sissejuhatus ■ Kanada kõrgeim kohus, Pushpanathan vs. Canada (Minister of Citizenship and Immigration), 1998, 1 S.C.R. 982 ■ Austraalia halduskohus, SRYYY vs. Minister for Immigration and Multicultural Affairs, 2006, AATA 320, 5.4.2006, punktid 52–62

Välistavate tegude kvalifitseerimine

Rahuvastane kuritegu

Õigusviited	Kohtupraktika
Genfi konventsiooni artikli 1 punkti F alapunkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt a Rooma statuudi artikkel 88bis 1945. aasta rahvusvahelise sõjaväetribunali harta artikkel 6 (Londoni harta)	■ Kanada föderaal kohus, <i>Hinzman vs. Canada</i> (Minister of Citizenship and Immigration) (F.C.), 2006 FC 420; 2007, 1 F.C.R. 561, Canada: Federal Court, 31.3.2006, punktid 141–142 ja 155–160

Sõjakuriteod

Õigusviited	Kohtupraktika
Genfi konventsiooni artikli 1 punkti F alapunkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt a Rooma statuudi artikkel 8 1949. aasta Genfi konventsioonide raskeid rikkumisi käsitlevad sätted ja I lisaprotokoll 1949. aasta Genfi konventsioonide I lisaprotokolli ühine artikkel 3 II lisaprotokolli artiklid 4, 13 ja 16	■ EJRK, kohtuasi nr IT-94-1, <i>Prosecutor vs. Dusko Tadic</i> (apellatsioonikoda), otsus seoses kaitse tuginemisega vastuväitele, et kohtul puudub pädevus, 2.10.1995, punktid 128–134

Inimsusevastased kuriteod

Õigusviited	Kohtupraktika
Genfi konventsiooni artikli 1 punkti F alapunkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt a Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt a Rooma statuudi artikkel 6 Rooma statuudi artikkel 7 EJRK põhikirja artikkel 5 Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu põhikirja artikkel 3 1948. aasta genotsiidi vältimise ja selle eest karistamise konventsioon	■ ICJ, genotsiidi vältimise ja selle eest karistamise konventsiooni kohaldamine (<i>Bosnia ja Hertsegoviina vs. Serbia ja Montenegro</i>), 26.2.2007, punktid 299 ja 319 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-05-88-T, <i>Popović jt</i> (kohtukoda), kohtuotsus, 10.6.2010, punktid 809–832 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-95-14-A, <i>Prosecutor vs. Blaškić</i> (apellatsioonikoda), kohtuotsus, 29.7.2004, punktid 96–102 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-99-52-A, <i>Prosecutor vs. Nahimana jt</i> (apellatsioonikoda), kohtuotsus, 28.11.2007, punktid 915–924 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-96-4-T, <i>Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu</i> (I kohtukoda), kohtuotsus, 2.9.1998, punktid 500–509, 521 ja 579 ■ Inglismaa ja Walesi apellatsioonikohus, <i>AA-R (Iran) vs. Secretary of State for the Home Department</i>, 2013, EWCA Civ 835 ■ Austraalia halduskohus, <i>SRYYY vs. Minister for Immigration and Multicultural Affairs</i>, 2006, AATA 320, 5.4.2006

Ranked (mittepoliitilised) kuriteod

Õigusviited	Kohtupraktika
Genfi konventsiooni artikli 1 punkti F alapunkt b Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt b Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt b	■ ELK, kohtuotsus, 24.6.2015, H. T. vs. Land Baden-Württemberg, EU:C:2015:413 ■ Ühendkuningriigi kõrgem kohus (varjupaiga- ja sisserändeasjade koda), AH (Article 1F (b)), 2013, UKUT 00382 ■ Ühendkuningriigi lordide koja kohtukomisjon, T vs. Secretary of State for the Home Department, 1996, 2 All ER 865, 22.5.1996 ■ Kanada kõrgeim kohus, Febles vs. Minister of Citizenship and Immigration, 2014, SCC 68 ■ Uus-Meremaa apellatsioonikohus, S vs. Refugee Status Appeals Authority, CA262/97, 2.4.1998

ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevad teod

Õigusviited	Kohtupraktika
Genfi konventsiooni artikli 1 punkti F alapunkt c Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt c Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt c ÜRO põhikiri	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661, punktid 79–99 ■ Ühendkuningriigi kõrgeim kohus, Al-Sirri vs. Secretary of State for the Home Department, 21.11.2012 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, SR, nr 611731, 27.6.2008 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, M. S, nr 11016153, 15.7.2014

Oht riigi ühiskonnale või julgeolekule

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõike 1 punkt d	■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, kohtuotsus, 29.6.2012, M. A., nr 10014511 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, kohtuotsus, 20.9.2012, M. M., nr 10018884 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, kohtuotsus, 21.4.2011, M. R., nr 10014066 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, kohtuotsus, 15.2.2013, M. B., nr 10005048 ■ Prantsuse varjupaigaasjade komisjon, otsus, 1.2.2006, Mme O., nr 533907

Terroriaktid

Õigusviited	Kohtupraktika
I lisaprotokolli artikli 51 lõige 2 II lisaprotokolli artikli 4 lõike 2 punkt d ja artikli 13 lõige 2 Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/457/JSK terrorismivastase võitluse kohta Nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta Terrorismialased rahvusvahelised konventsioonid ja protokollid (klõpsake siin) ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1373 (2001) (milles käsitletakse terrorirünnakutest rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule tulenevaid ohte), 28.9.2001, S/RES/1373 (2001) ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1566 (2004) (milles käsitletakse terrorismist rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule tulenevaid ohte), 8.10.2004, S/RES/1566 (2004)	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661 ■ ELK, kohtuotsus, 29.6.2010, Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof vs. E ja F, kohtuasi C-550/09, punktid 61–62 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, M. S, nr 11016153, 15.7.2014 ■ Prantsuse riiklik varjupaigakohus, SR, nr 611731, 27.6.2008

Isiklik vastutus

Üldised aspektid

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikkel 12 Miinimumnõuete direktiivi artikkel 17 Rooma statuudi artiklid 25, 28 ja 30–33	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661 ■ Ühendkuningriigi kõrgeim kohus, JS vs. Secretary of State for the Home Department, punkt 55 ■ Kanada kõrgeim kohus, Ezokola vs. Canada (Citizenship and Immigration), 201, sissejuhatus

Isikliku vastutuse viisid

Välistava teo toimepanemine

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõige 3 Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõige 2 Rooma statuudi artikli 25 lõike 3 punkt a Rooma statuudi artikkel 30	■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punkt 243 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punkt 251 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-94-1, Prosecutor vs. Dusko Tadic (apellatsioonikoda), otsus seoses kaitse tuginemisega vastuväitele, et kohtul puudub pädevus, 2.10.1995, punkt 188

Teiste kallutamise teo toimepanemiseks

Õigusviited	Kohtupraktika
Miinimumnõuete direktiivi artikli 12 lõige 3 Miinimumnõuete direktiivi artikli 17 lõige 2 Rooma statuudi artikli 25 lõike 3 punkt b Rooma statuudi artikli 25 lõike 3 punkt e Rooma statuudi artikkel 30	■ EJRK, kohtuasi nr IT-04-82-A, Prosecutor vs. Boskoski ja Tarculovski (apellatsioonikoja otsus), 19.5.2010, punkt 125 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-95-14/2-A, Prosecutor vs. Dario Kordic, Mario Cerkez (apellatsioonikoja otsus), 17.12.2004, punkt 27 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punkt 252 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-99-52-A, Prosecutor vs. Nahimana jt (apellatsioonikoda), 28.11.2007, punktid 440, 479 ja 482 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-99-54A-A, Jean de Dieu Kamuhanda vs. The Prosecutor (apellatsioonikoja otsus), 19.9.2005, punkt 593 ■ Sierra Leone erikohus, kohtuasi nr SCSL-2004-16-A, The Prosecutor of the Special Court vs. Alex Tamba Brima, Brima Bazzy Kamara, Santigie Borbor Kanu (the AFRC accused) (apellatsioonikoja otsus), 22.2.2008, punkt 301

Kaasaaitamine

Õigusviited	Kohtupraktika
Miimumnõuete direktiivi artikli 12 lõige 3 Miimumnõuete direktiivi artikli 17 lõige 2 Rooma statuudi artikli 25 lõike 3 punkt c Rooma statuudi artikkel 30	■ EJRK, kohtuasi nr IT-95-13/1, Prosecutor vs. Mrksic jt (apellatsioonikoja otsus), 5.5.2009, punktid 49 ja 145–159 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-32-A, apellatsioonikoja otsus, Prosecutor vs. Mitar Vasiljevic, 25.2.2004, punkt 102 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punktid 253–256 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-94-1A, Prosecutor vs. Dusko Tadic (apellatsioonikoja otsus), 15.7.1999, punkt 229 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-2001-70-A, Rukundo vs. The Prosecutor (apellatsioonikoja otsus), 20.10.2010, punkt 52 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-05-88-A, Kalimanzira vs. The Prosecutor (apellatsioonikoja otsus), kohtuotsus, 20.10.2010, punkt 220 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-99-52-A, Prosecutor vs. Nahimana jt (apellatsioonikoda), 28.11.2007, punkt 482 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-96-4-T, Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu (I kohtukoda), 2.9.1998, punktid 484 ja 545 ■ Sierra Leone erikohus, kohtuasi nr SCSL-04-14-A, The Prosecutor vs. Moinina Fofana, Allieu Kondewa (the CDF Accused) (apellatsioonikoja otsus), 28.5.2008, punkt 72 ■ Ühendkuningriigi kõrgem kohus, MT (Article 1F(a) – aiding and abetting) Zimbabwe vs. Secretary of State for the Home Department, 2012, UKUT 00015(IAC)

Ühine kuritegelik ettevõtmine

Õigusviited	Kohtupraktika
Miimumnõuete direktiivi artikli 12 lõige 3 Miimumnõuete direktiivi artikli 17 lõige 2 Rooma statuudi artikli 25 lõike 3 punkt d	■ EJRK, kohtuasi nr IT-99-36, Prosecutor vs. Radoslav Brđjanin, apellatsioonikoja otsus, 3.4.2007 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punktid 265–312 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-94-1-A, Prosecutor vs. Dusko Tadic, apellatsioonikoja otsus, 15.7.1999, punktid 190–191, 195–196, 202–204, 220 ja 227 ■ Ühendkuningriigi kõrgem kohus, MT (Article 1F(a) – aiding and abetting) Zimbabwe vs. Secretary of State for the Home Department, 2012, UKUT 00015(IAC)

Käsuliinist tulenev vastutus

Õigusviited	Kohtupraktika
Miimumnõuete direktiivi artikli 12 lõige 3 Miimumnõuete direktiivi artikli 17 lõige 2 Rooma statuudi artikkel 28	■ EJRK, kohtuasi nr IT-03-68-A, Prosecutor vs. Naser Oric (apellatsioonikoja otsus), 3.7.2008, punktid 18, 20 ja 177 ■ EJRK, IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punktid 313–314 ■ EJRK, IT-95-14-T, kohtuotsus, Prosecutor vs. Tihomir Blaškić, 3.3.2000, punktid 41–42 ja 67 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-97-20-T, Prosecutor vs. Laurent Semanza (III kohtukoda), 15.5.2003, punktid 401–402

Tahtlus (kavatsus ja teadmine)

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikkel 30 Rooma statuudi artikkel 32	■ EJRK, kohtuasi nr IT-02-60-A, apellatsioonikoja otsus, Prosecutor vs. Vidoje Blagojevic ja Dragan Jokic, 9.5.2007, punkt 127 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-32-T, kohtuotsus, Prosecutor vs. Mitar Vasiljevic, 29.11.2002, punkt 71 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-98-30/1-T, kohtuotsus, 2001, Prosecutor vs. Miroslav Kvocka jt, punkt 255 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-95-14-T, kohtuotsus, Prosecutor vs. Tihomir Blaškić, 3.3.2000, punkt 286 ■ EJRK, kohtuasi nr IT-95-17/1, kohtuotsus, Prosecutor vs. Anto Furundzija, 10.12.1998, punkt 246 ■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-96-4-T, Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu (I kohtukoda), 2.9.1998, punkt 523

Rühmale või režiimile omistatavad välistavad teod

Õigusviited	Kohtupraktika
Miimumnõuete direktiivi artikkel 12 Miimumnõuete direktiivi artikkel 17	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661, punktid 88–98 ■ EJRK, IT-97-24-T, Prosecutor vs. Milomir Stakic (kohtuotsus), 31.7.2003, punkt 433

Isiklikku vastutust välistavad asjaolud**Vaimne võimekus oma käitumist mõista ja kontrollida**

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikli 31 punktid a ja b Lapse õiguste konventsiooni artikli 40 lõige 3	■ Rwanda asjade rahvusvaheline kriminaalkohus, kohtuasi nr ICTR-96-4-T, Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu (I kohtukoda), 2.9.1998, punkt 523

Sund

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikli 31 punkt d Rooma statuudi artikkel 33	■ EJRK, kohtuasi nr IT-96-22-A, apellatsioonikoja otsus, Prosecutor vs. Dragan Erdemovic, 7.10.1997, punkt 19 ■ Ühendkuningriigi kõrgem kohus, AB (Article 1F(a) – defence – duress) Iran, 2016, UKUT 00376 (IAC)

Enda ja teiste kaitse

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikli 31 lõike 1 punkt c	■ Austraalia halduskohus, kohtuotsus, 16.6.2010, Re YYMT ja FRFJ (2010), 115 ALD 590

Ülemuse korraldused

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikkel 33	■ EJRK, kohtuasi nr IT-96-22-A, apellatsioonikoja otsus, Prosecutor vs. Dragan Erdemovic, 7.10.1997

Lisakaalutlused

Õigusviited	Kohtupraktika
Rooma statuudi artikkel 29	■ ELK, kohtuotsus, 9.11.2010, liidetud kohtuasjad C-57/09 ja C-101/09: B ja D, EU:C:2010:661, punktid 103–105 ■ Ühendkuningriigi kõrgem kohus (varjupaiga- ja sisserändeasjade koda), AH (Article 1F (b)), 2013, UKUT 00382

Muud materjalid

EASO õiguslik analüüs „Välistamine: miinimumdirektiivi (2011/95/EL) artiklid 12 ja 17“ kuulub kohtuliikmete ametialase arendamise EASO sarja ja annab põhjaliku ülevaate välistamisklauslitest kohtute seisukohast.

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu veebileht sisaldab mahukat rahvusvaheliste õigusaktide ning rahvusvaheliste kuritegude alase rahvusvahelise ja riikliku kohtupraktika andmebaasi. Kuriteoelementidega tegelevatel ametnikel võib olla abi [Rahvusvahelise Kriminaalkohtu õigusvahenditest](#).

ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti asjakohased materjalid:

- ▶ [Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees \(IV peatükk\)](#)
- ▶ [Background Note on the Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees](#)
- ▶ [Guidelines on international protection: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees](#)
- ▶ [Guidelines on International Protection: Child Asylum Claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees](#)

Rahvusvahelise humanitaarõigusega seotud ning rahvusvaheliste ja riigisiseste konfliktide korral käitumise küsimustes võib asjakohaseks allikaks olla [Rahvusvahelise Punase Risti Komitee veebileht](#).

KUST SAAB ELi VÄLJAANDEID

Tasuta väljaanded:

- üksikeksemplarid:
EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>);
- rohkem eksemplare ning plakatid ja kaardid:
Euroopa Liidu esindustest (http://ec.europa.eu/represent_et.htm);
delegatsioonidest väljaspool ELi (http://eeas.europa.eu/delegations/index_et.htm);
kasutades Europe Direct'i teenistust (http://europa.eu/europedirect/index_et.htm) või
helistades infotelefonile 00 800 6 7 8 9 10 11 (kõikjalt ELis helistades tasuta) (*).

(*) Antav teave on tasuta nagu ka enamik kõnesid (v.a mõne operaatori, hotelli ja telefonikabiini puhul).

Tasulised väljaanded:

- EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>).

Väljaannete talitus